

Heemkunde Jaarboekje.....	1
Inleiding.....	2
Voorwoord.....	2
Jaarverslag 1993.....	2
Bestuur en werkgroepen.....	4
Het woord is aan de werkgroepen.....	5
Wergroep Geschiedenis I.....	5
De grens van Ootmarsum.....	6
Wergroep Geschiedenis II.....	8
Wergroep Diavoorstellingen.....	10
Natuurstudiegroep.....	11
Vogelwerkgroep.....	12
Wergroep Bibliotheek.....	14
Museummedewerkers/suppoosten.....	16
Dialect en Folklore.....	17
Genealogie.....	17
Wie kent ze nog.....	17
Nog eens:.....	18
De iesbaan in 't Oageler Brook.....	18
De dubbelganger van Ootmarsum.....	20
Papierindustrie in Ootmarsum.....	21
Het Landhuis op het Springendal.....	24
Nen boam van nen kearl.....	25
'n Pröätke met Tante Bets.....	26
Jubileumcomité.....	29
Kroniek 1993.....	29

Heemkunde Jaarboekje

Marktstraat omstreeks 1930

Een foto van de Marktstraat zo rond het jaar 1930. Een zonnige dag en zaken als schoenmaker Th. Hulshof (sinds 1993 Olde Riekerink) en textielhandelaar G. Essink (nu slijterij Cremershuis) hebben het zonnescherm neergelaten om hun artikelen tegen de zon te beschermen. Daarachter maakt A. C. Beukers, eigenaar van hotel de la Poste reclame voor zijn lommerrijke tuin. De auto wordt bewonderend door een jongen bekeken. De oudere man interesseert zich kennelijk minder voor "dee ni'jemoodse dinge" en loopt richting Hotel Tubantia(nu Rabobank), waar A. Kip de baas is. De prachtige kastanjeboom zorgt daar voor schaduw op het terras. Rechts maakt Tjrhuis(nu Vosmer) reclame voor Aida-sigaren. De smalle winkel van Floot (in 1993 notenzaak Oatmöske) is amper te zien en bakker J. Wientjes (galerie Chez moi) heeft vergeten het zonnescherm op te trekken. (Foto beschikbaar gesteld door dhr. H. van der Meer).

Spreekwoorden en uitdrukkingen

Zoals in de inleiding reeds staat vermeld, kregen we bij het zoeken naar Twentse spreekwoorden en uitdrukkingen medewerking van Jan Busscher. Met bewonderenswaardig veel geduld en een juiste speurzinn wist hij ruim 1100 (!) van die korte kernachtige Twentse (on)wijsheden bij elkaar te zoeken. Hij stelde ze voor het Jaarboekje Heemkunde beschikbaar. De komende jaren kunnen we er mee vooruit.

"Doar geet Gods Woard zwat op wit", zea 'n kearl en hee zag de pestoar op nen schimmel.

"Alle baat helpt", zea de mug en hee pissn in de zee.

"Woar 't daampt, is vuur", zea 'n veurman en hee wol ziene piep anstekkn an nen frisschen peareköttel.

"Alles met moat", zea de snieder en hee huw ziene vrouw met 'n ellnstok.

"Ieder zien'n mög", zea de boer en hee at vleeagn.

Zeukn en zeukn en God bidden da'j 't nich veendn mögt.

"Vrogger kreajn de haane", zea 'n doavn, "noe doot ze alleen 'n bek nog mear los".

Van völ gevn geet de beste koo doad.

De heurne in 'n wal stekkn.

Met de koont tegn de krib stoan.

Tegn hooge hearn rechtn en tegn de weend oppissn, dat krie'j aajt an de boks.

't Lick langs de voar hoaln.

Ie möt gen Alleluja zingn, veurdat 't Poaschen is.

De geleardn maakt 'n almanak, mear God maakt 't wear.

As de locht valt, krie'w allemoal ne blauwe mus op.

"As ik mear nen kearl krieg", zea 't wicht, "wat goat mie aandere wichter an".

Vri'jn is 'n löggenachtig ambacht.

"Alle ambtn bint smearig", zea de köstersvrouw en ze nam de kearsn met oet de kark.

Ambtn en postn hangt nich an nen boam, mear wal an ne schoefkoar.

Wat 'n één' nich lust, doar èt 'n aander zich kraank in.

Inleiding

Een even belangrijke als verheugende mededeling als begin van deze inleiding: de redactie is weer uitgebreid tot het oorspronkelijke aantal van drie personen. Marlou Raatgerink - Essink is het afgelopen jaar tot het bestuur toegetreten en heeft daarbij ook te kennen gegeven graag te willen helpen met de samenstelling van het Jaarboekje Heemkunde. Hoe meer zielen..... Maar belangrijk is ook dat er hierdoor meer ideeën worden ingebracht en hopelijk weet zij ook anderen te aktiveren eens iets voor het Jaarboekje Heemkunde te schrijven. Het doet ons genoegen dit 11e Jaarboekje Heemkunde in gebonden toestand te kunnen aanbieden; het heeft daardoor ook qua uitvoering beslist aan kwaliteit gewonnen!

Dat het Jaarboekje kritisch wordt gelezen en niet alles klakkeloos wordt aangenomen, bewees de reactie die we kregen op het verhaaltje in het vorige boekje "De iesbaan in 't Aogeler Brook", ingeleverd door de werkgroep Dialect en Folklore. Die reactie heeft tot een gesprek geleid met Johan Schröder, Rossummerstraat 19, iemand die het schaatsen in het Ageler Broek en alles daar omheen tot in de finesses kent. In deze aflevering is het gesprek weergegeven.

Behalve bovenstaande bevat deze elfde editie weer de vaste rubrieken, zoals het gedicht, de uitdrukkingen, 't pröätke en een oud liedje. Natuurlijk zijn ook weer de verslagen van de verschillende werkgroepen opgenomen, waardoor het Jaarboekje Heemkunde tevens een weerslag is van wat er in de Stichting Heemkunde leeft.

Hopelijk zijn we erin geslaagd om het Jaarboekje niet alleen een weerspiegeling van de Stichting Heemkunde, maar van ons hele heem te laten zijn.

Harry Oude Elberink
Marlou Raatgerink
Ben Morshuis

Voorwoord

Na twaalf jaar lang in het bestuur te hebben gezeten, waarvan tien jaar als voorzitter, heb ik het besluit genomen om mijn functie als voorzitter neer te leggen en uit het bestuur te treden. Voor mij waren de drukke werkzaamheden overdag en het vele werk in het bestuur reden om er een punt achter te zetten.

Dinsdag 12 april 1994 is voor mij de laatste bestuursvergadering en ik neem dan definitief afscheid als voorzitter van de Stichting Heemkunde Ootmarsum. Op die vergadering draag ik het voorzitterschap over aan de vice-voorzitter, omdat een nieuwe voorzitter op dit moment niet voorhanden is.

Ik heb met veel plezier en inzet gewerkt om de vele activiteiten te stimuleren en uit te dragen. Ook wil ik daarbij het bestuur en alle andere werkgroepleden niet vergeten, die samen met mij, mede het gezicht hebben bepaald van de Stichting Heemkunde Ootmarsum.

In de afgelopen tien jaar is er wel het een en ander gebeurd, waarvan ik een paar dingen wil opnoemen, zoals:

- * Het uitgeven van ons Jaarboekje.
- * Het houden van talrijke exposities en het uitgeven van boeken.
- * Het verkrijgen van een eigen onderkomen in de vorm van Het Molenhuisje, waardoor wij beter in staat zijn om exposities te houden.
- * Het vieren van het 25-jarig jubileum met daaraan verbonden de expositie "De Commanderie in beeld".

Gaarne wil ik bij deze mijn mede- en oud-bestuursleden bedanken voor het vertrouwen dat ze in de afgelopen 12 jaar in mij hebben gesteld en ik wens de Stichting Heemkunde Ootmarsum dan ook veel goeds toe in de toekomst.

Voorzitter Henk Geerdink

Jaarverslag 1993

1993 Is een jaar dat zeker voor Heemkunde niet onopgemerkt is vervlogen. De boekjes "Erve Vinke" en "Ken je stad" werden uitgegeven, waarbij wij aan de uitreiking van de eerste exemplaren, door een bijeenkomst met genodigden, een officieel tintje verbonden, hetwelk resulteerde in wat extra aandacht via de media voor onze stichting.

Gedenkwaardig is tevens het werkbezoek van Koningin Beatrix aan Ootmarsum, waarbij ons onderkomen, het Molenhuisje werd verkozen als beginpunt van een door haar af te leggen programma.

Een jaar van vertrekkende bestuursleden en nieuwkomers, waaronder een mededeling van onze voorzitter, dat hij begin 1994 het bestuur zal verlaten. Deze functie invullen zal een krachttoer worden en vervult ons met enige zorg. Zo'n "schaap met vijf poten" ligt niet voor het oprapen, de inspanningen zullen dus efficiënter over de bestuursleden moeten worden verdeeld.

Wat onze huisvesting betreft, konden de in het verleden gemaakte afspraken met onze huisbaas, de gemeente Ootmarsum worden vastgelegd in een overeenkomst van huur en verhuur. Inmiddels beraadt de politiek zich over een nieuwe invulling van de beschikbare accommodatie; wij hebben te kennen gegeven integratie in het Openluchtmuseum Los Hoes te prefereren, zodat wij een accommodatie voorstaan die daarmee is verbonden. Een toezegging toe te treden tot een daartoe ingestelde of reeds als zodanig functionerende commissie werd tot op heden niet gehonoreerd. Door het inschakelen van enkele deskundigen ondervond de druk en uitgifte van de studie over de geschiedenis van de parochie Ootmarsum enige vertraging, hetgeen de kwaliteit van het boekwerkje zeker ten goede zal komen.

Met de expositie van "Van Vlas tot Linnen" bleek onze stichting geen zijde te spinnen. Door externe factoren, zoals reconstructie nabijgelegen wegen en het bezoek van de Koningin, waardoor de expositie moest worden onderbroken, gingen de kosten boven de baten. De entreegelden bleven ver achter bij de vrije giften van voorgaande jaren. Wij hopen dat wij in 1994 het tij kunnen keren. Richting gemeente herhaalden wij ons aanbod voor het opzetten van een permanente expositie. Eveneens probeerden wij inzicht te verkrijgen, door middel van een enquête, in het reilen en zeilen van onze werkgroepen; dit onderwerp zal het komende jaar enige aandacht vergen.

Ook in 1993 moesten wij afscheid nemen van een pionier van de Stichting Heemkunde, te weten Piet van der Maas, die op 2 maart 1993 op 95-jarige leeftijd overleed. Op 19 oktober 1993 overleed tevens Jan Essink; hij werd 69 jaar. Zij hebben beiden veel voor onze stichting betekend, waarop wij in dankbaarheid kunnen terugzien.

Hieronder volgt een opsomming van gebeurtenissen in het jaar 1993 Heemkunde Ootmarsum betreffende:

1. Bestuursvergaderingen

Het bestuur kwam in 1993 op 21.01; 25.02; 25.03; 13.04; 11.05; 08.06; 31.08; 14.09; 12.10; 09.11 en 16.12 bijeen

2. Jaarvergadering

Deze vergadering werd op 12 februari gehouden, waarbij Joke van Zuilekom onder gerechtvaardigde voorwaarden haar functie continueert en Harrie Oude Elberink zijn functie neerlegt, welke door André van der

Kolk wordt overgenomen. Voorlopig blijft Harrie wel deel uitmaken van het bestuur. Als nieuw bestuurslid wordt Marlou Raatgerink benoemd.

3. Werkgroepenvergadering

Deze vergadering werd op 4 maart gehouden in hotel van der Maas. Aanwezig waren 20 werkgroepleden. Agendapunten: mededelingen van de voorzitter, verslag van de leiders van de werkgroepen, na de pauze verzorgden de werkgroepen Geschiedenis II / Diawerkgroep het programma. Henk Geerdink vertoonde de diaserie geschiedenis, welke daarna zal worden aangepast. Deze serie wordt in het seizoen vertoond aan belangstellenden op woensdagavond in de catacomben van het Twents Ethoes.

4. Donateursavond

Deze avond werd gehouden op donderdag 9 december in hotel van der Maas. Als spreker was uitgenodigd drs. H. H. Hagens, oud-conservator van het Rijksmuseum Twente. Het onderwerp van de voordracht, ondersteund met dia's, handelde over boerderijen in Twente. De opkomst was overweldigend: er werden 75 belangstellenden geteld.

5. Excursie donateurs

Op zaterdag 18 september vond de jaarlijkse excursie plaats, welke leidde naar de "Stat Van Der Elborch" met zo'n 250 monumenten binnen haar wallen. Jammer was de matige belangstelling vanuit donateursgeledingen, maar voor de deelnemers was het een interessante en gezellige dag daar in Elburg.

6. Expositie diversen

Een daartoe ingestelde werkgroep realiseerde de expositie "Van Vlas tot Linnen", welke op 5 juni 1993 werd geopend door onze voorzitter Henk Geerdink in het bijzijn van diverse genodigden. Op zich een interessante expositie, maar het aantal bezoekers, zo'n 1200 in getal, viel tegen. Deels was dit te wijten aan externe factoren, zoals in de inleiding genoemd. Inmiddels werd een expo-commissie ingesteld om de expositie over de geschiedenis van de parochie Ootmarsum voor te bereiden.

7. Uitgifte van boeken betreffende studies

Op 7 maart om 14.30 uur wordt het boekje Erve Vinke aangeboden aan mevrouw Aarnink. Het boekje is samengesteld door leden van de werkgroep Geschiedenis I.

Op 12 november overhandigt voorzitter Henk Geerdink een exemplaar van "Ken je stad" aan burgemeester Verbeeten, als collegelid met onderwijs in zijn portefeuille, waarna deze het exemplaar aanbiedt aan een leerling van een van de participerende basisscholen, waarvoor dit boekje is bestemd. Dit alles in het bijzijn van de samenstellers, sponsors en overige genodigden.

8. Bezoek Koningin Beatrix

Desgevraagd door de gemeente, Provincie en Koninklijk Huis, stellen wij ons onderkomen, het Molenhuisje beschikbaar voor een werkbezoek van de Koningin aan Ootmarsum. Ze zal daar arriveren en vervolgens een uiteenzetting krijgen over het plan "Lint Molenbeek". Hier wordt ook onze voorzitter, Henk Geerdink aan de Koningin voorgesteld.

9. Bezittingen

- * een doos met boekwerkjes en diversen door de Erven P. van der Maas;
- * via de familie Oude Hengel een jurk, mutsen en een tweetal olieverfdoeken;
- * via mevrouw Aarnink naar aanleiding van "Erve Vinke" een geldbedrag;
- * via D. Bloemen exemplaren van "reflector";
- * via M. v. d. Kerkhoff enige boeken;
- * via A. S. Greven enkele boeken;
- * via J. Tenniglo een videotape (A. C. Meijling) betreffende oude gebruiken.

10. Diversen

- * op 25 februari werden dia's vertoond van het voormalige pand Wientjes. Toon Wientjes is daarbij aanwezig;
- * op 25 februari werd Marlou Raatgerink verwelkomd als bestuurslid;
- * Hanneke Scholten neemt na 12 1/2 jaar actief te zijn geweest voor Heemkunde afscheid als bestuurslid. Wij namen op 25 maart afscheid van haar;
- * op 14 september nam Harrie Oude Elberink officieel afscheid na 10 jaar bestuursactiviteit;
- * op 25 september open dag gemeentehuis. Wij stellen desgevraagd de maquette van de Commanderie beschikbaar;

* op 2 oktober was er het jaarlijkse bestuursuitstapje met de partners; het voerde ons naar Lingen. Daarna was er een gezellig samenzijn in het Wapen van Ootmarsum;
 * op 16 december werd besloten Ben van Benthem uit te nodigen om de gelederen van het bestuur te komen versterken.

Voor de samenstelling van het jaarverslag 1993 tekent H. André van der Kolk, secretaris.

Foto-onderschriften

Op 7 maart 1993 werd het boekje Erve Vinke aangeboden aan mevrouw J. Aarnink

Koningin Beatrix bracht op 20 augustus 1993 een bezoek aan Ootmarsum. Het startpunt voor een stadswandeling was het Molenhuisje.

Bestuur en werkgroepen

In 1993 kenden het bestuur en de werkgroepen de volgende samenstelling.

Samenstelling bestuur

H. Geerdink	Anne Frankstraat 2	Voorzitter	tel. 91606
A. van der Kolk	Walstraat 9	Secretaris	tel. 92628
Mevr. J. van Zuilekom	Paaskampstegge 3	Penningmeester	tel. 91994
H. Kouijzer	Almelosestraat 11		tel. 92101
J. Lucassen	Westwal 31		tel. 92025
H. Eweg	Stobbenkamp 41		tel. 91609
H. Oude Elberink	Vasserweg 6		tel. 92114
Mevr. J. olde Monnikhof	Villapark 21		tel. 92718
Mevr. M. Raatgerink	Keerweer 11		tel. 92102
B. van Benthem	Meijerstraat 6		tel. 92277

Overzicht werkgroepen

Naam	Leider	Rapporteur
Geschiedenis I	H. Kouijzer	A. Greven
Geschiedenis II	H. Kamp	H. Kamp
Diavoorstellingen	H. Geerdink	
Natuurstudiegroep	R. Geerdink	M. Hunder
Vogelwerkgroep	F. Mensink	G. Oude Vrielink
Bibliotheek/Archief	H. Kouijzer	
Genealogie	J. Lucassen	J. Lucassen
Dialect en Folklore	J. Spekreyse	J. Spekreyse
Museummedewerkers/gidsen	H. Kouijzer	Cl. Klaas
Jaarboekje	H. Oude Elberink	M. Raatgerink

De werkgroepen "Bundeling Oude Verhalen" en "Archeologie" staan op dit moment op non-actief. Voor alle werkgroepen geldt, dat nieuwe leden zeer welkom zijn. Het geeft nieuwe inspiratie en levensvatbaarheid aan de groepen.

Voor informatie over de Stichting Heemkunde Ootmarsum in het algemeen en de werkgroepen in het bijzonder kunt u bij bovenstaande personen terecht.

Het woord is aan de werkgroepen

Werkgroep Geschiedenis I

Het in september 1992 gestarte onderzoek naar het Vredegerecht Ootmarsum werd dit jaar door ons voortgezet. De leidraad voor ons onderzoek is de vraag welke betekenis het Vredegerecht voor Ootmarsum en het omliggende gebied had.

Zoals wij al in het vorige jaarboekje vermeldde, was het ons inmiddels duidelijk met welke zaken het gerecht zich bezig hield. Maar om een antwoord te vinden op de vraag hoe een en ander nu in de praktijk ging, was een diepgaand graven in allerlei processen-verbaal en andere protokollen nodig.

De leesbaarheid van deze stukken liet vaak te wensen over als gevolg van het verbleken van de inkt en de vaak slechte toestand van het papier door zuuraantasting of schimmels.

Een andere bijkomstigheid was ook het feit dat vooral de stukken uit de jaren 1811 tot na de Franse Tijd in de Franse taal waren gesteld, echter geen gewoon Frans, maar juridisch oud-Frans. Dit vroeg vertaal- en puzzelwerk.

Het rechtsgebied van het Vredegerecht bestond uit een canton; dit strekte zich tot ver rondom Ootmarsum uit en grensde aan het canton Oldenzaal en het canton Almelo. Alle civiele akten die in een bepaald jaar het gerecht passeerden, werden in een apart register vastgelegd. Een dergelijk register geeft een duidelijke indruk van de werkzaamheden van het afgelopen jaar en verwijst naar de betrokken inhoudelijke stukken.

Zo vermeldt het register van 1821 onder andere:

Benoeming van toeziende voogd;

Beëdiging van taxateur;

Verzegeling van nalatenschap;

Familieraad tot benoeming van voogd;

Bewijs van bekendheid;

Huwelijksconsent;

Verder worden plaatsnamen aangegeven, bijvoorbeeld: Albergen, Reutum, Breklenkamp, Noorddeurningen, Tilligte, Lattrop, Mander en Saasveld.

Er komt een aantal namen van Ootmarsumse families in terug, die nu nog hier woonachtig zijn. Zo komen we in het register van 1821 onder andere tegen de familienamen Keupink, Nijhuis, Bloemen en Raatgerink. Voor stamboomonderzoek lijken deze registers veel gegevens te kunnen verstrekken!

Uit de zaken waarbij het Vredesgerecht als "regtbank van enkele politie" fungeerde, komt een tijdsbeeld naar voren van een streven naar rechtsgelijkheid voor iedereen en een nauwgezette behandeling van zaken, die nu niet vervolgd zouden worden, bijvoorbeeld het gooien van water naar een ander of het beledigen van iemand met de betiteling "slecht mens".

Een zaak uit 1828 behandelt de aanklacht van Bernardus Luttkhuis:

"Aanklagende dat hij gisterenmorgen, de 26e mei 1826 omstreeks half vier uren in zijn woning te bed liggende de zoon van Berend Jan van Linge, Gerrit genaamd, en de Arend Rengelink knegt bij de weduwe Antoni Kip, beiden te Ootmarsum woonachtig, na het slot van den stal in de caserne te hebben losgebroken, met een emmer water op den zolder waren geklommen boven zijne woning, en genoemden emmer met water vlak boven zijne bedstede hadden omgegooit en zulk daar op met verscheidene emmers vol water herhalende zoodanig dat het water door den zolder van boven in zijn bed stroomde en hij genoodzaakt was geweest, hetzelfde te moeten verlaten, alzo het bed door en door nat wierdt, dat zij lieden dadelijk daarop voor zijne deur waren gekomen en dezelve met geweld losgetrokken hadden, zodat hij genoeg te doen had om haar lieden buiten de deur te houden.

Zeggende zulks te zijn geschied in presentie van Jannes Raatgerink, zoon van Egbert Raatgerink, en Gerrit Jan Bodde, zoon van wijlen Jannes Bodde of Ribberts Gerrit Jannes".

Het archief van het Vredesgerecht, bewaard in het Rijksarchief Zwolle is van dusdanige omvang dat het veel tijd en historisch juridische deskundigheid zou vragen om volledig bestudeerd te worden. Een complete studie is echter niet ons doel en zou ook buiten onze competentie liggen. Meerdere malen brachten leden van de werkgroep een bezoek aan het archief te Zwolle, terwijl ook nu nog enige vragen niet beantwoord zijn en om verder onderzoek in Zwolle vragen. De resultaten van het archiefwerk werden in de maandelijkse bijeenkomst besproken aan de hand van het individuele huiswerk. Te zijner tijd zal de werkgroep een kleine publicatie over het Vredesgerecht uitbrengen als resultaat van het onderzoek.

Namens de werkgroep Geschiedenis I,
Henk Eweg

De grens van Ootmarsum

Een wandeling langs de grens van Ootmarsum in februari 1827

Van oudsher was het afbakenen en vastleggen van gebiedsgrenzen voor het bestaan en de ontwikkeling van woon-nederzettingen zoals buurschappen, marken en kerspels een belangrijke zaak. Dat is tot op heden zo gebleven als wij zien naar de wereld om ons heen. De voortschrijdende ordening van een gemeenschap ging gepaard met het instellen van een of andere vorm van rechtspraak en het handhaven van rechtsregels, die golden binnen het door een grens afgebakend en omsloten gebied. Wanneer een buurschap of dorp van dusdanig belang was dat het door de landheer tot stad werd verheven, door toekenning van bepaalde privilegiën of rechten, werden haar grenzen nauwgezet door bepaalde merktekens in het landschap aangegeven en vastgelegd. Hierbij kon, zoals ook tegenwoordig het geval is, een kleiner of groter plattelandsgebied buiten de stadskern toch tot het rechtsgebied van de stad of tot de stadsvrijheid behoren. Voor dit gehele gebied gold dan de stedelijke rechtsmacht.

In Twente, waar lange tijd de bisschop van Utrecht de landheer was, werd naar alle waarschijnlijkheid al vóór 1300 aan Ootmarsum door de bisschop het stadsrecht verleend. Dit recht omvatte het Wigbold of het gehele stadsgebied en werd het Wigboldrecht genoemd. De grens van het Wigbold werd veelal gemarkeerd door grote stenen, soms lookstenen genoemd. Allerlei akten laten zien dat in de loop der eeuwen dit recht met de bijbehorende grenzen regelmatig bestendigd of aangevuld werd.

Na de Franse tijd had in 1818 een reorganisatie van de gemeenten plaats en werd Denekamp gescheiden van de gemeente Ootmarsum. Tevens werd door de regering verder gegaan met de ontwikkeling van het kadaster (1807 - 1832). Vanaf 1811 begonnen landmeters met de opmeting en registratie van gronden, landerijen en gebouwen op kaarten en tafels. Het was hiervoor noodzakelijk de gemeentegrenzen opnieuw te bepalen en bij proces-verbaal vast te stellen. Voor Ootmarsum had dit op vrijdag 19 januari 1827 plaats. Op deze dag maakten de toenmalige burgemeester van Ootmarsum, J. W. Essink vergezeld van de door hem benoemde aanwijzers, G. J. Engels en J. ten Bokum en de burgemeester van Denekamp H. Pennink Hzn, ook vergezeld door zijn aanwijzers samen met de landmeter D. Middelbergh een voettocht langs de grenzen van Ootmarsum. Allerlei in het landschap aanwezige grens- of merktekens werden zorgvuldig aangemerkt en opgetekend. Dit konden, zoals we zullen zien, grote stenen zijn of andere significante tekens in het landschap. De gehele wandeling werd beschreven en vastgelegd in een proces-verbaal met een daarbij behorende tekening door de landmeter waarop de grens tussen Ootmarsum en Denekamp werd aangegeven. Oude veldnamen en namen van vroegere bewoners komen hierin terug. Hieronder wordt het opgemaakte verbaal onverkort weergegeven met een deel van de bijbehorende kaart.

Grensbepaling Ootmarsum, 22 februari 1827.

Proces-Verbaal der grensbepaling van het grondgebied der gemeente Ootmarsum.

In de jaren achttienhonderd en zeven en twintig den negentienden dag der maand Januarij hebben wij, Landmeter der eerste klasse van het Kadaster, benoemd door Zijne Excell: den Heer Staatsraad Administrateur van de Registratie het Kadaster en de Loterijen, bij resolutie van den 7: Maart 1826 No. 9 K, ten einde, overeenkomstig de bepalingen, vervat in de wetten, decreten, reglementen enz., betreffende het Kadaster, de opnemings- en omtreklijnen der gemeenten, welke tot de kadastrering voor den dienst van achttienhonderd zeven en twintig zijn aangewezen, ons begeven naar de gemeente van Ootmarsum, alwaar wij gevonden hebben de Heeren Mr. J. W. Essink, Burgemeester als mede Gerrit Jan Engels en Jan ten Bokum door hem benoemde aanwijzers gelijk mede de Heeren Burgemeesters en aanwijzers der hieronder genoemde gemeenten, te zamen geroepen en bijeengekomen, ten einde in derzelver wederzijds bijzijn, de grensscheiding op te nemen van het grondgebied van Ootmarsum.

Op het terrein gekomen, hebben wij onze bewerking begonnen van het punt in de omtrek der opgemelde gemeente, hetwelk meest ten Noorden liggende, tevens tot scheiding dient, tusschen de beide gemeenten van Ootmarsum en Denekamp, en wij zijn voorts de lijn van omschrijving gevolgd, van het Noorden naar het Oosten, en vervolgens naar het Zuiden en Westen, geduriglijk aan onze rechterhand houdende het grondgebied van Ootmarsum en aan onze linkerhand achtereenvolgens die van Denekamp in voege als volgt:

Art. 1.

Grensscheiding ten aanzien der Gemeente van Denekamp

Beginnende aan het noordwestelijkste punt der Gemeente hetwelk tot scheiding dient met de Gemeente Denekamp en het geen gelegen is bij het huis van den bleker **A. Rientjes** en zig bepaald door een beek of slootje lopende langs de voorgevel van gemelde huis, hebben wij naar aanwijzing van Heeren Burgemeesters en Aanwijzers erkend, dat dit het ware grenspunt met de Gemeente Denekamp is, wanneer verder is bepaald dat de grenslijn zig door genoemde beek of watertje langs de voorgevel van hetzelfde huis bepaald, en scheidende de **Blekerij** van genoemde **Rientjes** van het bouwland van **Rutenberg**, wanneer dezelve een bogt neemt bij het land van **Splinterink** en **G. Meijer** en daarna loopt tot in de **Vlasbeek**, en wel bij een groote keisteen aldaar bij het weiland van **Jan Hendrik Velthuis** gelegen, wanneer nu de scheiding door het veld in een meer oostelijke rigting gaat tot op een andere of 2e steen op de zogenaamde **Galgenberg**, en zoo verder op de 3e steen op de hoek van het weiland van het **Gasthuis**, en dan op den 4e steen in **'t Veld**, en zoo vervolgens op de 5e steen

tegen het weiland van de **Gebroeders ter Horst**, en hierna over het **Maatje van Duisman** tot aan de 6e steen op de scheiding van het weiland van **J. Reinders**, en de **Kampsteenmaat**, wanneer de lijn verder doorgaat tot langs den zuidkant van het huis van **Koert Kokkeling** en op welk punt de grenslijn door een aldaar leggende steeg en wel aan de zuidkant bepaald word, en welke kant dan ook de scheiding uitmaakt tot bij het bruggetje bij **Bruggeman** hetwelke mede onder de Gemeente Denekamp blijft wanneer nu verder de beek onder deze brug lopende de scheiding uitmaakt tot in de **Noordhornsche weg** bij een aldaar leggende brug nabij het huis van genoemde **Bruggeman** wanneer deze weg nu verder de scheiding na de Stad Ootmarsum lopende aangeeft en wel door de sloot aan de noordzijde bepaald word, tot aan het eerste bruggetje bij de **Kokkelingsteeg** en wel op een punt alwaar de sloot het bouwland van **Duisman**, van dat van **Kokkelman** scheid welke sloot de scheiding gaande rondom het land van laatst genoemde in een meer oostelijke rigting bepaald en wel op het punt alwaar de sloot de scheiding tusschen het weiland van **G. Tijthof** en het land van meergenoemde **Duisman** aangeeft, en alwaar thans nog een groote rij populieren geplaatst zijn, van dit punt gaat de grenslijn al dezelfde rigting houdende tot op een steen op de hoek van bouwland van **Duisman** en **B. Vinke** genaamd de **Toeslag**, zoo mede bij dat van **A. Keiler** terwijl de lijn nu verder doorgaat op een steen in het weiland van **H. Bartelink** ten zuidoosten de **Watermolen** en hierna op de hoek van een gewezen **Wildbaan** thans een stuk bouwland van **Jannes Steveling** en verder op de noordkant van het bakhuis van **Keupman** aan de **Oldenzaalsche Weg**, en verder op een steen in het weiland van **Bernardus Vinke** genaamd het **Meerten Boschken** en dan eindelijk in een rechte lijn op den steen gelegen aan de **Kleibeld** aan de zuidelijke hoek aan het weiland van **B. van der Maas** en dan verder noordwaarts door de **Groene weg** scheidende tegelijk het bouwland van **Borgerd Wolterink** welke doorgaat tot de **Almelosche weg** en dan verder langs de westkant van dezer weg tot aan de **Vierendeelsweg** of **steeg** scheidende te gelijk het bouwland van het **Gasthuis** van Ootmarsum en het bouwland van **A. van Bevervoorden** en welke steeg dezelfde rigting houdende de scheiding aangeeft, tot over de weg na den Hardenbergh, als wanneer dezelve over de weg springt en latende het bouwland van de **Erven A. van Laar** onder de stad en het bouwland van **Jannes Hofland** onder de Gemeente Denekamp wanneer meer gedagte **Vierendeels weg** de scheiding uitmaakt tot bij de **Klettersweg** hebbende het bouwland van de **Erven A. van Laar** op welk punt vijf groote keisteenen gelegen zijn onder de Stad, en van de **Wed. Jan Bulten** onder Denekamp wanneer deze **Klettersweg** de grenslijn bepaald, en wel in een meer noordoostelijke rigting, langs het bouwland van **Hendrikus Koks** bij de **Nuttersche beek**, alwaar het voetpad naar Ootmarsum in een meer oostelijke rigting de scheiding formeerd, tot bij het punt alwaar de sloot scheidende het bouwland van de **arme gilde van Ootmarsum**, van het weiland van **Jan Ottink**, hierna door deze sloot in een meer noordelijke rigting langs de zuidkant van het bouwland van **Krops**, en ten westen het bakhuis van **Ottink**, en op welk punt in onderscheidene bogten de grenslijn loopt langs het bouwland van **Jan Krops** onder Denekamp, tot dwars over de weg na **Ulsen**, en wel tot aan of bij het huis van **A. Rientjes** in het hoofd dezes reeds bepaald en omschreven, en op welk punt wij de gemeente zijn rond geweest de grensen voor goed erkend en dit ons Proces Verbaal gesloten en geteekend.

*De Burgemeester
van Denekamp
H. Pennink Hzn*

*De Burgemeester
van Ootmarsum
J. W. Essink*

*De aanwijzers
J. Hellendoorn
Assesor
Dit is het mark van Jan Keupink
J. Hellendoorn
G. Dulten*

*De aanwijzers
G. J. Engels
J. ten Bokum*

*De Landmeter
Delimitateur
D. Middelbergh*

Goedgekeurd door ons Gouverneur van de Provincie Overijssel, Zwolle, den 22 February 1827.
?. Wentinck.

Geraadpleegde literatuur

Borgman J. H. Denekamp 1979
Formsma Dr. W. J. Assen 1943
Geerdink E. Vianen 1895
Kemper Mr. J. M. Amsterdam 1812
Keverling Buisman Mr. F. en

Bloemlezing uit het werk van W. H. Dingeldein
Oud-archief Ootmarsum
Eenige bijdr. tot de Geschiedenis van Twente
Jaarboeken van het Fransche Regt II
Rijksarchiefdienst "Kadastergids"

Muller Ir. E. 's-Gravenhage 1979
Rijksarchief Zwolle

Stukken kadaster: Processen-verbaal van grens-
bepaling van het grondgebied der gemeenten,
1812 - 1972.

Henk Eweg

Werkgroep Geschiedenis II

Onze geschiedenisgroep kwam het afgelopen jaar regelmatig bijeen. Het boek over de "Geschiedenis van kerk en parochie Ootmarsum" werd afgerond. Een tweetal geschiedkundigen en andere deskundigen, aan wie het concept van het boek ter visie werd gegeven, hebben enkele aanbevelingen gedaan. De werkgroep nam deze ter harte en mede hierdoor is er sprake van een professioneel naslagwerk.

De nieuwe studie van onze werkgroep gaat over het ontstaan en functioneren van de gilden in onze gemeente. Als voorschotje hierop laten we hieronder een beschrijving volgen van de gilden van Ootmarsum in de Franse tijd.

Werkgroep Geschiedenis II

Gilden

De gilden van Ootmarsum in de Franse tijd

In Ootmarsum zijn verschillende gilden geweest. In 1798, het jaar waarin de gilden werden ontbonden, worden de volgende nog genoemd: het schoenmakers-, wevers-, smeden-, koopmans- en kleermakersgilde. Het schroeders- en scheerdersgilde werden toen niet meer vermeld. Hun gildebrief, die in 1655 werd vernieuwd, is reeds verleend in 1333, wat uit de taal, spelling en schrijfrant nog wel blijkt. Ook het gilde van de wandmakers bestond niet meer.

De oude gilden pasten niet meer in de nieuwe orde. Met hun beperkende voorwaarden en voorschriften betreffende het lidmaatschap voldeden ze niet aan de eis "gelijke rechten voor iedereen". Op 5 oktober 1798 kwam er een verordening van het "Uitvoerend Bewind der Bataafse republiek", dat de gilden moesten worden opgeheven. Commissarissen moesten de taak van het bestuur overnemen en de bezittingen inventariseren en daarna de zaak liquideren. Het koopmansgilde kreeg als commissaris A. Teusse, het weversgilde G. J. Engels, het smedengilde J. H. Volkers. Van het schoenmakersgilde en van dat van de kleermakers is een opgave van eigendommen ondertekend door de "olderlieden" Heespeling en van der Maas voor de schoenmakers en Berends en Schoonraad voor de kleermakers.

De ledenlijsten van de verschillende gilden zijn bewaard gebleven en deze laten we hieronder volgen.

Ootmarsum, 13 april 1811

Leden van het kleermakersgilde

Antoni van Benthem	Antoni Slutken
Wouter Wilmers	Berend Kienhuis
Hendrikus Dopei	Albert Berends
Hermannus Grijpink	

Leden van het schoenmakersgilde

Berend Berends	Mich. Ottenhof
G. S. Waarnink	B. I. van der Maas
Lamb. Jan Waarnink	Frederik Schaap
Jan Steggink	G. I. van Tubbergh
Hendrikus Heespelink	I. H. Ottenhof
Gerrit Elferink	Lamb. ter Horst

Leden van het weversgilde

Jan van Benthem	Jannes Geerdink
Jan Lammers	Lambert ten Bokum
Gerrit Leferink	Herm. Jan Kamste
Bern. Jansen	J. H. Ossevoort
Wijbrand van Benthem	Jannes Geerdink
Gerrit Reinders	Bernardus Heupink
Berend Liphuis	J. St. Hanste
Gerrit Lammers	Albert Evers
Hendrikus van Weersel	Jannes Bodde
Jannes Bekman	Gerrit Gort

Albert Roepe	Bertus Kamste
Jan Raatgerink	Gerrit Sleiderink
Jan Bodde	Bernard Alberink
Klaas Noorhuis	Jannes Aalberink
Bertus van Benthem	Berent van Benthem
Antoni van Benthem	Jan van Benthem (blauwverver)
G. Engels	

Leden van het smedengilde

A. ten Velde	J. ten Velde
(En welk ambacht nog geëxerceerd wordt door:)	
B. J. van Lingen	J. H. Volkers
Lamb. Johannink	

Leden van het kramersgilde

J. H. Lankamp	W. Berends
J. G. Tiethof	A. Keijler
N. Westerik	W. Essink
Maria van Loo	wed. G. Oosterwijk
P. L. van Assen	B. van Kersbergen
H. Teusse senior	wed. G. J. Vaupell
wed. Ad. Teusse	Hendrika Lammerink
Juffer van Kersbergen	B. Cramer
J. van der Linde	G. Meijer
E. van Laer	G. van Assen
Maria Zweers	Lamb. Larink
Mich. Ottenhof	A. van Weersel
Hendr. Slaaink	

De jaartallen van de wereldgeschiedenis vanaf de schepping tot heden

Tijdens de jaarlijkse inspectie van de Israëlitische begraafplaats op de Kuiperberg kwam een van onze werkgroepleden, J. Tenniglo in contact met rabbi Eli Wasser uit Son. J. Tenniglo toonde interesse voor Joodse zaken en naar aanleiding daarvan stuurde J. Kloosterman uit Rotterdam hem een brief met daarin de jaartallen van de wereldgeschiedenis vanaf de schepping tot heden. De letterlijke tekst van deze brief ziet u hieronder weergegeven.

Rotterdam, 26 oktober 1993.

L. S. ,

Zoals afgesproken doe ik u toekomen de jaartallen van de wereldgeschiedenis vanaf de Schepping tot heden. Dan leg ik vooral de nadruk op de historie van vóór onze jaartelling aan de hand van Bijbelse geschriften.

Adam

10 oudvaders (Enoch de 7e)
1656 jaren

4116 vóór Christus

Zondvloed (Noach 600 jaar)

10 oudvaders
292 jaren

2168 vóór Christus

Abraham

100 jaar

Isaäk

60 jaren

2068 vóór Christus

Jakob (Israël)

(130 + 430 = 560 jaren (Exodus 12 : 40)

2008 vóór Christus

Uittocht (Egypte)

480 jaren (1 kon. 611)	1448 vóór Christus
<u>Salomo</u> (4e regeringsjaar) 972 - 932 tempelbouw 968 961	968 vóór Christus
<u>Wegvoering</u> Israël (10 stammen) Assyrië	722 vóór Christus
Juda (2 stammen) Nebukadnezar (Badel)	586 vóór Christus

Bovenstaande genomen aan de hand van de Hebreeuwse tekst.

Onze aardbol is dus oud ruim zesduizend jaren en geen miljoenen jaren. In het jaar 70 na de verwoesting van Jeruzalem door de Romeinen, zijn de Joden verspreid over de gehele aarde. Thans zien we weer de terugkeer van de Joden naar Israël, de herboren staat in 1948. Van Adam tot Abraham is ook 1948 jaren. Thans verwachten we de wederkomst van Christus

Gelieve van vorenstaande goede nota te nemen, en teken,
Hoogachtend
J. Kloosterman, dr. de Visserstraat 48A, Rotterdam.

Werkgroep Diavoorstellingen

De werkgroep Diavoorstellingen vertoonde ook dit jaar weer dia's voor de mensen die Ootmarsum bezochten. Er waren het afgelopen jaar meer bezoekers dan in 1992. In totaal bezochten 344 personen de dia-avonden. In 1992 waren dat er 316, dus een lichte stijging.

De bezoekers waren vaak echt geïnteresseerd. Dat was te merken aan de vragen die in de pauze of na afloop werden gesteld. Ook hebben we buiten de vastgestelde dia-avonden bij 't Twents Ethoes in de Molenstraat twee avonden verzorgd voor verenigingen.

De werkgroep heeft momenteel 6 medewerkers. We zouden het zeer op prijs stellen als zich enkele personen zouden melden voor zowel de geschiedenis- als de natuurserie.

Natuurstudiegroep

In Het Molenhuisje worden onze werkavonden goed besteed. We bekeken onder andere een prachtige diaserie over vogels door de heer Nijhuis uit Denekamp. Een serie over paddestoelen door de heer Kouijzer was erg leerzaam en goed. Samen met een enthousiaste groep natuurliefhebbers zijn we het afgelopen jaar enkele keren het veld ingetrokken. Het weiland bij het Appellaantje, in het dal van de Paasweide, hebben we dit jaar maar één keer uit hoeven te harken. Dit wijst op verschraling. Nu willen we regelmatig bijhouden wat daar groeit en bloeit. We blijven ons verwonderen over de reserves van de natuur. Ondanks verstoring en vervuiling (tuinafval) vonden we er de afgelopen zomer mooie soorten, zoals Gulden Boterbloem, Beekpunge, Bittere Veldkers, Pinksterbloem en Moeraswalstro.

We hebben enkele prachtige paddestoel-excursies gehouden naar de Tutenberg bij Vasse en naar de Molenberg. Paddestoelen, het zijn de kinderen van de herfst. Albert Verwey zegt ervan:

*"O, 't krioelt in 't bosch van zwammen, kijk
't klein kleurig volkje dringt te prijck
Dat zijn de bloempjes van de bosschen
Rood, wit, geel, in een wei van mossen
Als boterbloempjes, madelieven
als heusche weiden, als we blieven
Plukken we een paddestoel-boeket
Dat voelt heel vies, maar staat heel net.*

Maria Hunder

De maretak

Mythen en gebruiken rondom de maretak, genezingskruid der Druïden

Veel verbazingwekkends heeft de maretak bij nadere beschouwing te bieden. Zo heeft zij een buitengewoon bestaan tussen de takken van de bomen, onbereikbaar vanaf de grond. Een halfparasiet, die zijn gastheer niet schaadt.

Als de natuur kaal is en de ruwe koning winter het land vast in zijn greep heeft, dan komen de vruchtjes van de maretak tot rijping. Zij blijft het gehele jaar door groen. Wellicht is het daarom dat zij in de heidense geloven uit

de oudheid, bij onze voorvaders zo betekenisvol was, met vele spectaculaire verhalen over herkomst en de werking ervan. Zo geloofden bijvoorbeeld de Kelten meer dan 2000 jaar geleden, dat dit eigenaardige gewas vanaf de maan op de aarde was gevallen.

Bij de Druïden, de wijze toverpriesters van de Kelten, was de maretak heilig. In het middelpunt van een feestelijke ceremonie stond de zeldzame eiken maretak. In een wit gewaad gehuld besteedde de waardigste van de Druïden op de 6e dag na nieuwe maan de eikeboom om met een gouden sikkel het zinnebeeld van de zon, de maretaktwijgen af te snijden. In geen geval mochten de wijgen de aarde raken. Daarom werd er van tevoren een witte doek op de grond gelegd om ze op te vangen. In een aansluitend offerritueel zou de maretak de goden aangeboden worden om de gunsten van het bovenaardse te winnen. Bovendien zouden die Druïden uit de halfparasiet ook een bijzondere drank gebrouwen hebben. Deze drank diende echter zeker niet om de Galliërs in hun strijd tegen de Romeinse toverkracht te behoeden, zoals velen menen. Veel meer zou ze helpen tegen de onvruchtbaarheid bij dieren.

Maar niet alleen bij dieren helpt de maretak vruchtbaarheid in de hand. In de slaapkamer verstopt, zou zij echtelieden de langgekoesterde kindervens vervullen. Bovendien had het toverachtige kruid de kracht talrijke slechtheden en kwaad ver van de mensen te houden.

Maretakhout in de vorm van een kruis om de hals gedragen, zou werken tegen het boze oog en tegen de streken van heksen (mare = heks). Ook vriendelijke krachten zouden de toverplanten toegeschreven zijn. Droeg men de twijg als men naar de burens ging, dan gold dat als bewijs van vriendschap en verplichting.

Vijanden zou de maretak met elkaar verzoenen. Paren onder de bescherming van de liefdesgodin houden.

De kus onder de maretak (mistletoe) staat ook nu nog in het teken van liefde en vriendschap.

Anders dan vroeger gelooft geen modern meisje meer dat bruiloftsklokken zullen luiden, als zij onder de twijg net zoveel kussen krijgt als de hoeveelheid bessen die eraan zitten.

Al vroeg geloofden de mensen in een geneeskrachtige werking van de maretak. Zo zou het z'n nut hebben tegen allerlei soorten vergif. "Omnia Sanatem" noemde de Romein Plinius de plant in zijn "Naturalis Historia", "de alleshelende" heet de maretak in de volksmond ook later nog.

Tegenwoordig worden maretak-preparaten voor immuniteitsversterking bij kanker ingezet. Er bestaat een kruidenthee van de maretak die bij een reformhuis te koop is. De thee heeft een gunstige werking t. a. v. lichte nerveuse hartstoornissen, vallende ziekte en duizelingen, tumoren, bloedingen en storingen in de bloedsomloop. Maretakzalf: tegen zwerende en etterende wonden.

Van de oeroude mythe die het struikgewas omgeeft, getuigt het oorspronkelijke Britse gebruik de maretak boven de huisdeur, in de hal of de kamer te hangen. Al lang is dit gebruik op het vaste land moderne trend geworden.

Jammer genoeg moeten natuurbeschermers vaststellen dat door de steeds groter wordende vraag naar maretak steeds meer roofofbouw wordt gepleegd. Miljoenengewijs worden de wijgen als seizoenartikel in de adventstijd verkocht. De natuur kan de grote vraag ernaar niet bijhouden. De maretak groeit maar heel langzaam.

Vruchtdragende bosjes, zoals ze op de markt worden aangeboden, zijn meer dan 20 jaar oud. Bovendien lopen geogoste takken niet meer uit. De in het wild groeiende maretakken zijn zeldzaam geworden en worden met uitsterven bedreigd.

Arina Kamp

Vogelwerkgroep

Zwaluwen

Inventarisatie

De inventarisatie van de zwaluwenpopulatie in de gemeente Ootmarsum door de leden van de Vogelwerkgroep van de Stichting Heemkunde Ootmarsum is een groot succes geworden. Diverse mensen hebben gebeld dat er bij hen of bij de burens een nest zat, zodat we ervan overtuigd zijn bijna alle nesten te hebben vastgelegd. Het totale resultaat op een rijtje:

1. Boerderij Veneklaas, Vasserweg: 11 paar huiszwaluwen en 8 paar boerenzwaluwen.
2. Boerderij Kokkelink, Denekamperstraat: 7 paar boerenzwaluwen.
3. Boerderij Voorpostel, Rossummerstraat: 2 paar boerenzwaluwen.
4. Boerderij Geerdink, Tichelwerk: 2 paar boerenzwaluwen.
5. Hotel PTT Kuiperberg in de paardenstal: 3 paar boerenzwaluwen.
6. J. Wigger, Almlosestraat: 1 paar boerenzwaluwen.
7. A. Roeloffzen, Almlosestraat: 1 paar boerenzwaluwen.
8. J. Versteeg, Parkstraat: 1 paar boerenzwaluwen.
9. De Wiemsel in de paardenstal: 2 paar boerenzwaluwen

- De Wiemsel bij appartementen: 15 paar boerenzwaluwen.
10. G. Heerink, Westwal: 1 paar gierzwaluwen.
12. A. Baanstra, Molenstraat: 1 paar gierzwaluwen.
13. N. H. Kerk: x gierzwaluwen.
14. R. K. Kerk: x gierzwaluwen.

In totaal 42 paar boerenzwaluwen
11 paar huiszwaluwen
20 paar gierzwaluwen (schatting)

Het is goed mogelijk dat er binnen de gemeente Ootmarsum nog meer nestplaatsen zijn, die hierboven nog niet staan vermeld. Ook die zouden we graag noteren en u wordt verzocht daarvoor contact op te nemen met H. Bolscher, tel. 92900, F. Mensink, tel. 92414, J. Heerink, tel. 92852, G. Oude Vrielink, tel. 91753, A. Olde Hanter, tel. 92294 of H. Oude Elberink, tel. 92114.

De nestkastjes die Welkoop heeft geschonken en bij het Los Hoes hangen, waren niet bezet.

Iets meer over zwaluwen

In aanvulling op het hiervoor geschreven stukje over de inventarisatie van de zwaluwen in de gemeente Ootmarsum door de Vogelwerkgroep leek het ons aardig u wat nader kennis te laten maken met dit bijzondere vogeltje, lid van de familie Hirundinidae.

Helaas moeten ook wij constateren dat steeds minder zwaluwen worden waargenomen in geheel Nederland evenals in Ootmarsum. Veel voorkomende soorten in onze omgeving waren tot voor 20 jaar de huiszwaluw, de boerenzwaluw, de gierzwaluw, de oeverzwaluw en de nachtzwaluw.

Verslechtering van het milieu, de moderne stedenbouw met de nadruk op steeds betere isolatie van gebouwen en steeds scherpere milieuregels op en rond de boerenerven maken het de zwaluw haast onmogelijk te overleven in West-Europese landen. Gebrek aan modder en klei rond onze "prachtig" beschoeide vijvers en plassen maken het de huiszwaluw onmogelijk materiaal voor z'n typische kogelvormige nestje onder de dakgoot te vinden. Wie herinnert zich niet de vele zwaluwen aan de rand van de vijver op het Villapark op zoek naar nestmateriaal?

De gierzwaluw wordt uit onze streken verdrongen door onze haast overdreven drang tot isolatie. Geen enkel gaatje in de huizen biedt deze zwaluw de mogelijkheid als nestholte te gebruiken. Gelukkig staan er in Ootmarsum nog diverse oude gebouwen waarin de gierzwaluw nog voldoende nestgelegenheden kan vinden. We mogen ons dan ook gelukkig prijzen met een aanzienlijke gierzwaluwenpopulatie rond onder andere de beide kerken.

De boerenzwaluw wordt vooral de dupe van de steeds strengere eisen op het gebied van milieu en bedrijfsvoering op de agrarische bedrijven. Een open mestvaalt, waarop de voor de zwaluw als voedselvoorziening noodzakelijke vliegen rondzwermen, is verboden. Schuren waarin volop gelegenheid was een nest te bouwen, zijn door de moderne bedrijfsvoering haast niet meer voorhanden.

Al met al moge het u duidelijk worden dat onze gevederde vrienden het van alle kanten erg moeilijk gemaakt wordt in onze "moderne maatschappij" te overleven. Helemaal moeilijk wordt het voor hen als we ook de lange vliegreis die het vogeltje twee keer per jaar van hier naar zuidelijk Afrika maakt in oenschouw nemen. Tijdens deze trektochten wordt het beestje in diverse landen geconfronteerd met o. a. menselijke "lust-jagers", hoogspanningskabels, vliegtuigen, rook- en uitlaatgassen van fabrieken, milieurampen langs de kusten en ga zo maar door.

Zwaluwsoorten

Van de meest voorkomende soorten in onze omgeving willen we u hierbij een korte beschrijving geven die er misschien toe zal bijdragen dat u vogels beter leert herkennen en waarderen.

De **huiszwaluw** is ongeveer 13 cm lang, is van boven glanzend blauwzwart, aan de onderzijde en stuit wit en heeft een korte gevorkte staart. Het nest wordt aan de buitenkant van gebouwen vastgemaakt, het liefst onder dakranden of balkons. Beide ouders bouwen het nest dat gemaakt wordt van ruim 1250 kleine klomjes modder, gemengd en aan elkaar geplakt met speeksel. Het nest heeft een gesloten structuur en de ingang is een kleine opening aan de bovenkant. In 10 - 12 dagen is het nestje klaar. De binnenkant wordt bedekt met veren, bont en gras, hetgeen aan de buitenkant nooit te zien is. Is dat wel het geval dan is het zeer waarschijnlijk dat het zwaluwnest gekraakt is door een mussenpaar. In ongeveer 14 dagen worden de 4 - 6 witte eieren afwisselend door beide vogels uitgebroed. Na 3 weken verlaten de jongen het nest. Meestal broedt het paartje twee of meer keren per seizoen in hetzelfde nest. Als het nest blijft zitten, komen de vogels meerdere jaren terug naar dezelfde plek. Huiszwaluwen nestelen graag in kolonies. Eind september verzamelen de vogels zich in troepen, vaak samen met de boerenzwaluw, om met z'n allen de grote tocht naar Afrika te volbrengen. Eind april, begin mei keren ze dan weer terug.

De **boerenzwaluw** is metaalachtig-donkerblauw aan de bovenkant en wit van onderen. De keel en voorhoofd zijn bruin-rood. Hij heeft een wat langere diepgevorkte staart dan de huiszwaluw. Deze vogel zoekt graag gezelschap bij de mensen. Op menig boerenhof wordt in april reikhalzend uitgekeken naar de terugkomst van "onze" zwaluwen. Het nest dat een opening aan de bovenkant heeft, wordt meestal aan een muur of balk binnen in een schuur of stal vastgeplakt. Hiervoor gebruikt de vogel klei en gras en z'n eigen speeksel als plakmateriaal. De afwerking geschiedt met gras, stro en haren. In mei, juni of juli worden 4 - 6 witte eieren met bruinrode vlekken gelegd, die door het vrouwtje alleen in ongeveer 14 dagen worden uitgebroed. Na drie weken vliegen de jongen uit en worden dan nog ruim een week door hun ouders gevoed en geleerd hoe ze zelfstandig insecten moeten vangen. Het ouderpaar begint daarna direkt aan een tweede of derde broedsel in hetzelfde nest. In groepen die uit tienduizenden vogels kunnen bestaan, trekken ze eind september terug naar Afrika.

De **gierzwaluw** is bijna geheel roetzwart. Hij heeft een bleke, witachtige keel. De staart is kort gevorkt en de vleugels zijn wat langer en sikkelvormig. Typerend is zijn regelmatige, schelle schreeuw. Ze vliegen met plotselinge zwenkingen en draaiingen rond huizen en gebouwen of op zeer grote hoogte in groepen rond. Deze zwaluw brengt vrijwel zijn hele leven in de lucht door. Hij zoekt er niet alleen zijn voedsel en nestmateriaal, maar slaapt en paart zelfs boven in de lucht. Het nest is een plat bouwsel van stro, draden en veren aan elkaar vastgeplakt met speeksel. Meestal liggen de nesten onder dakspanten, in daklijsten in donkere hoeken en gaten boven in gebouwen. Af en toe wordt een mus of spreeuw verjaagd uit een nestkastje om daar dan zelf, bij gebrek aan beter te gaan nestelen. In mei of juni worden 2 - 3 eieren gelegd, die door beide vogels in 18 dagen worden uitgebroed. De ontwikkeling van de jongen gaat over het algemeen erg langzaam. Afhankelijk van het weer en daarmee het aanbod van kleine insecten, duurt het 40 - 50 dagen alvorens ze volgroeid zijn. De ouders voeren het voedsel in ballen aan. Per broedsel kan het aantal aangebrachte ballen wel uit 1500 stuks bestaan. Is het aanbod van insecten onvoldoende, dan vliegen de ouders honderden kilometers om alsnog het broodnodige voedsel te vergaren. Gedurende de afwezigheid van de ouders, welke wel een dag of langer kan duren, raken de jongen in een soort coma, zodat de verbranding van het reeds opgenomen voedsel tot een minimum beperkt wordt. Eind juli, begin augustus vertrekken de vogels vaak zeer plotseling naar hun winterkwartier in zuidelijk Afrika.

Ter afsluiting van dit verhaal willen we u nogmaals oproepen in de komende jaren nestwaarnemingen van zwaluwen aan onze werkgroep door te geven en waar mogelijk de zwaluw een helpende hand toe te reiken met bijvoorbeeld het aanbrengen van kunstmatige nesten voor de boeren- en de huiszwaluw en gaten onder dakspanten of lijsten open te laten of te maken voor de gierzwaluw.

Namens de Vogelwerkgroep van de Stichting Ootmarsum,

Hans Bolscher.

Werkgroep Bibliotheek

In 1993 is het boekenbestand aanzienlijk uitgebreid. Maar liefst 73 boeken werden aangeschaft, waaronder een aantal uit de nalatenschap van Piet van der Maas.

We willen de donateurs er op attent maken, dat deze boeken gratis te leen zijn. De heemkunde-bibliotheek, in het Molenhuisje, is elke eerste en derde maandagavond van de maand geopend van 19.00 uur tot 20.00 uur.

Wilt u archiefstukken bestuderen of boeken naslaan, dan kan dit ook ter plekke tijdens de openingsuren of op afspraak met de bibliothecaris.

We hopen, dat u het komende jaar weer intensief gebruik zult maken van onze bibliotheek.

Aanvulling boekenlijst

No:	Titel:	Schrijver/Uitgever:	Rubriek:
500	Uit en thuis in Ootmarsum	A. Buter, Th. Schildkamp B. Morshuis	Al
501	Tussen kunst en kitsch	Waanders Drukkers	G3
502A	Nederlandse Volkskunde	J. Schrijnen	Vk
502B	Nederlandse Volkskunde 2/3 Maandelijks tijdschrift Eigen Volk	J. Schrijnen Kon.Ned.Ak.v.Wetensch.	Vk

503A	Jaargang 1930	Kon.Ned.Ak.v.Wetensch.	Vk
503B	Jaargang 1938	Kon.Ned.Ak.v.Wetensch.	Vk
503C	Jaargang 1939	Kon.Ned.Ak.v.Wetensch.	Vk
503D	Jaargang 1940-1941	Kon.Ned.Ak.v.Wetensch.	Vk
503E	Jaargang 1942	Kon.Ned.Ak.v.Wetensch.	Vk
503F	Jaargang 1943	Kon.Ned.Ak.v.Wetensch.	Vk
503G	Jaargang 1944-1945	Kon.Ned.Ak.v.Wetensch.	Vk
503H	Jaargang 1946	Kon.Ned.Ak.v.Wetensch.	Vk
503I	Jaargang 1947	Kon.Ned.Ak.v.Wetensch.	Vk
504	Eigen Volk	A. Rünckel	Vk
505	Volkskunde v. Drente en Overijssel	P. Noordhoff	Vk
506	De wetenschap der volkskunde	J. de Vries	Vk
507	Oost Nederlandse persoonsnamen	H. J. Moerman	Na
508	Nederlandse Familienamen	K. Roelands, P. Meertens	Na
509	Nederlandsche Folklore	J. Rasch	Fo
510	Feestreis door Nederland	J. Fuchs en W. Simons	Fo
511	Palmpaasch	C.C. v.d. Graft	Fo
512	Bij ons in het Land der Saksers	J. Waterink	Fo
513	Woordenboek v.h. Vriezeveens	H. Entjes	Na
514	Woordenboek Rijssens dialect	K.D. Schönfeld-Wichers	Na
515	De reis v.d. Douanier naar Bentheim	W. Brakman	Sv
516	Harm Boer'nlev'n a.d. Riest	Uitg. J. Tijn, Zwolle	Sv
517	Nederzettingenamen	M. Gysseling, A. Verhulst	Na
518	Veldnamen in Nederland	M. Schönfeld	Na
519	Betekenis v. d. Ned. Fam. Namen	P.J. Meertens	Na
520	Wordingsgesch. der Holl. Doop- en Familienamen	J. v.d. Schaar	Na
No:	Titel:	Schrijver/Uitgever:	Rubriek:
521	Van vuistbijl tot veenlijk	Prov. Museum Drente	Ar
522	Hunebedden en Grafheuvels	M.C. Warffemius	Ar
523	Volkscultuur en bouwkunst	J. Jans	Bo
524	Bouwkunst en cultuur	J. Jans	Bo
525	Kleine historie van Twente	J.v.d. Laan	G2
526	Staatkundig en Economisch Woor- denboek	M.H. en M. Koderitsch	Al
527	Rechtsgeleerd Handwoordenboek	Fockema Andreae's	Al
528	Stads-, dijk- en Markeregt van Ootmarsum	Overijsselsch Vereeniging en Geschiedenis.	G1
529	Betekenis en mogelijkheden der heemtaalkunde	A. Weijnen	Vk
530	De Meesters der 15-16 Eeuw	Rijksmuseum Twente	G3
531	Een Nonnenklooster onder den invloed van Windesheim	F. Pijper	G3
532	Het Huis en de Heerlijkheid de Blankenborg en zijn bezitters	J.G.H. Jordaen	G3
533	De Klokken van Denekamp	W.H. Dingeldein	G3
534	Oldenzaal - de Lutte	V.V.V. Oldenzaal	Dv
535	Aanteekeningen over het Stift Weerselo	C.J. Snuif	G2
536	Twente zoals wij het zagen	A. Buter	G2
537	Geneeskundige toestand in Twente 1663-1698	C.J. Snuif	G2
538	De Culturele verwantschap van N-W Duitsland met de Nederlanden	P. v.d. Kooy	Vk
539	De wederdoopers te Münster	A. Wevers	G2
540	Het Katholicisme in Overijssel na 1580	A.E. Rientjes	G2
541	Langs de oude Overijsselse kerken	E. Elzenga	G2
542	Wij trekken door Twente en Salland	G. Krämer	G2
543	Gesch. v. het Katholicisme in Nrd. Nederland in de 16e en 17e eeuw	L.J. Rogier	G2
544	Markelo	J. v.d. Laan, E. Roosdom	Dv
545	Het Dumbar handschrift	G. Dumbar, H. Scholten, J. de Vos van Steenwijk	Fl
546	Het Dominicaner klooster te Zwolle	G. Meijer	Dv
547	Algemene en vergelijkende Dialectologie	A. Weijnen	Di
548	Gesch. v.d. parochie en marke Reutum en Haarle	G. Bartelink	G2
549	De studie der Ned. streektaalen	Jac. van Ginneken	Vk
550	De geschiedenis van de mensheid Deel V	A. van Gool	Vk

Ootma

551	Rijksmuseum Kröller-Müller		G3
552	De Veluwe	Nat. Hist. Vereniging	Fo/F1
553	De brons- en ijzertijd	A.O.	Ar
554	Ootmarsum	Ov. Almanak	G1
555	Aardolie en aardgas in Nederland	N.V. de NAM	G3
556	Die Wiedertäufer in Münster	Westfälischen Vereins-druckerei	G3
557	Oud Vaderlandsch Burgerlijk Recht	A. de Blecourt	Dv
558	De Nederlandsche Rechtstaal II	Ned. Juristenvereniging	Dv
559	Kadaster	Ir. W. van Riessen	Dv
560	Recht en wet in het dagelijks leven	P. de Prez.	Dv
561A	Aardrijkskundig Woordenboek v. Ned.	K. ter Laan	Dv
561B	Beknopte Nederlandse Encyclopedie	K. ter Laan	DV
562	Drostambt Twente 1610-1811	E.D. Eijken	G2
563	'n 175 jarige Parochie Reutum en Haarle; Goed Bekeken!	B. Lammerink	G2
564	Beknopt Handboek der Kerkgeschiedenis	W. Nolet	G3
565	Nederlandsch volksgeloof	E. Gewin	A1
566	Geert Grootte	Com. G.G. Deventer	A1
567	Het Klooster ter Apel	DR. A.T. Schuitema	A1
568	Twente van de oalde noar de ni'je tied	P. Oomes	G2
569	Twente Natuurhistorisch	Kon. Ned. Nat. Ver.	Fa
570	De grote kerk in Almelo	Kerkvoogd. Hervormde Gemeente Almelo	G3
571	Ken je stad	R. van Benthem, S. Meyberg	G1
572	Homines Novi	B. Morshuis J. Folkerts - J. Wigger	G2

Verklaring van de rubrieken:

Ar = Archeologie
Ge = Geologie
Bo = Bouw Fa = Fauna
Di = Dialect
Na = Naamkunde
Vk = Volkskunde

Fo = Folklore
Fl = Flora
G3 = Geschiedenis Algemeen
Sv = Sagen, verhalen en gedichten

G1 = Geschiedenis van Ootmarsum
G2 = Geschiedenis Ootm. en Alg.
Dv = Diversen
A1 = Alle rubrieken

BOEKBESPREKING

HOMINES NOVI. De eerste volksvertegenwoordigers uit Twente in 1795.

J. Folkerts en J.H. Wigger

Uit: HOMINES NOVI. De eerste volksvertegenwoordigers van 1795.

Onder redactie van P. Brood, P. Nieuwland en L. Zoodma.

Amsterdam, Schiphouwer en Brinkman, 1993.

ISBN 90-72872-10-X

Ootmarsum maakt zich sterk voor democratie

Onlangs verscheen een boek, getiteld "Homines Novi. De eerste volksvertegenwoordigers uit Twente in 1795."

Hierin wordt beschreven hoe de omwenteling plaatsvond van het oude regenten systeem naar een democratie. Het Twentse platteland, dat nooit vertegenwoordigd was geweest in het bestuur van Overijssel, stuurde het eerste revolutiejaar 67 representanten (afgevaardigden) naar de Landdag in Zwolle.

Opvallend is de bijzondere rol die Ootmarsum speelde in de staatkundige omwenteling van Twente in 1795.

Van de 67 representanten waren er maar liefst 13 afkomstig uit de stad en het landgericht Ootmarsum. Erg veel voor "een betrekkelijk onbelangrijk landstadje" met rond de 1100 inwoners.

Frappant is verder dat de vertegenwoordigers uit Ootmarsum het vaakst aanwezig waren op de zittingsdagen (107 dagen). Dit geeft aan dat ze een invloedrijke positie hadden.

Hoe is dit nu verklaarbaar?

Ootmarsum was altijd al een broeinest van patriotse agitatie (Ootmarsum had een vrijkorps van 105 personen). De patriottenbeweging in Twente streefde ernaar zich te bevrijden van de heerschappij van de adel en de drosten. In Ootmarsum vormde drost Van Heiden Hompesch, de gehate drost van Twente, een doelwit van de ontevreden burgerij. Vanuit het Huis Ootmarsum domineerde hij Ootmarsum en eiste vele drostendiensten. Motivatie genoeg om zich in te zetten voor de politieke machtswisseling.

Daarnaast was er in Ootmarsum een sterke concentratie van procureurs en advocaten, doordat het Twentse Hofgericht en het Drostengericht er gevestigd waren. Mensen met goede bestuurlijke capaciteiten, waarvan er enkele lid werden van belangrijke commissies van de volksvertegenwoordiging in Overijssel.

Wie waren nu deze "Homines Novi", deze nieuwe mensen?

Wat was hun leeftijd, beroep, godsdienst, opleiding en woonplaats? Welke familiebanden hadden ze?

Nadere beschrijving van deze groep levert een boeiend beeld op. In het bijzonder natuurlijk de groep van Ootmarsumse Representanten!

Het boek (nr. 572) is aanwezig in onze Heemkunde bibliotheek !!

Marlou Raatgerink

Museummedewerkers/suppoosten

Voor de suppoosten van het Molenhuisje was 1993 een bijzonder rustig jaar. Dat had verschillende oorzaken.

1. We opende pas in juni, omdat de omgeving van het gebouw opgebroken lag. Normaal gesproken komt het bezoek in mei al direct goed op gang en hebben we topdagen met Pasen en Hemelvaart. Dat moesten we dit jaar voorbij laten gaan. Overigens loopt ook de verkoop van boeken etc. in het voorseizoen iets beter.

2. Betreffende de bereikbaarheid en de aantrekkelijkheid van ons museum hebben we helaas altijd enig nadeel van onze ligging: verzonken, relatief ver van de weg en vaak verscholen achter auto's. We hadden dit jaar nóg een probleem: we lagen tot na de bouwvakvakantie in meer of mindere mate verborgen achter zandbergen en steenhopen. Daardoor zagen we weinig kans om de aandacht te trekken van voorbijgangers, die een groot deel uitmaken van ons publiek. Deze situatie veranderde slechts langzaam.

3. Er was slechts sprake van één expositie dit jaar. Deels door het hoge aantal van vorig jaar (drie), deels door het uitstellen van een "kerstexpositie" over de parochiegeschiedenis. De overgebleven expositie "Van Vlas tot Linnen" was bijzonder fraai, maar geen enorme publiekstrekker, zoals we eerder wel hadden en het komende jaar mogelijk weer zullen hebben.

Het resultaat van dit alles: het aantal bezoekers bedroeg 1306. Ter vergelijking: in 1992 trokken we 5638 bezoekers, in 1991 zelfs 7188. We verwachten echter veel voor 1994, waarin we er met nieuwe energie tegenaan gaan. Het komende jaar hebben we een opvallende expositie over de geschiedenis van de kerk en de parochie. We denken dat vooral het prachtige grote model van de R. K. Kerk in originele staat, dus met de oorspronkelijke vierkante stenen toren veel bekijks zal trekken op deze expositie.

C. Klaas.

Onderschrift

De expositie "Van vlas tot linnen" werd op 5 juni 1993 geopend. Links H. Geerdink; rechts H. Veldboer; midden de exposant dhr. Vrielink.

Dialect en Folklore

In de maandelijkse bijeenkomsten werd het afgelopen jaar gewerkt aan een verhalenbundel, gegroepeerd rondom een jong boerengezin uit het begin van deze eeuw, waarbij verschillende facetten van het plattelandsleven worden belicht.

Verder verleende de werkgroep medewerking aan het van Meertens-instituut te Amsterdam door het gezamenlijk invullen van de vragenlijsten van de afdeling Dialectologie.

In december werd afscheid genomen van de heer A. Baanstra, die vele jaren als leider van onze groep fungeerde. Zijn plaats wordt nu ingenomen door J. Spekrijse.

J. Spekreijse

Genealogie

De werkgroep Genealogie is van plan om op korte termijn te beginnen met een historisch onderzoek naar de familie Staverman. Deze familie heeft in het maatschappelijk, maar ook industrieel leven in Ootmarsum een grote rol gespeeld. Er zal aan deze familie niet alleen een interessant stamboomonderzoek kunnen worden gewijd, maar er zullen bovendien tal van wetenswaardigheden en historische gebeurtenissen kunnen worden vermeld.

J. Lucassen

Wie kent ze nog

Onder bovenstaande titel publiceren we nu al weer enkele jaren een liedje of gedichtje uit vroeger tijden. We putten daarbij nog steeds uit eigen verzameling, maar zouden graag zien, dat ook de lezers (en via de lezers ook anderen) daarop reageren en met een oud gedicht, versje, speelliedje of iets dergelijks komen. Hebt u iets wat daarop lijkt, wilt u dan eens contact opnemen met de redactie van het Jaarboekje, Marlou Raatgerink, Harry Oude Elberink of Ben Morshuis.

Deze keer een liedje, waarin het leven wel erg geromantiseerd in de vier jaargetijden lente, zomer, herfst en winter wordt weergegeven.

De vier jaargetijden

Lente

Zij 15, hij 16 in jaartjes van dromen, onschuldig en rein
Twee hartjes tezamen tot Amor gekomen, zoals het moet zijn.
Kort nog is het rokje en kort is het broekje van haar en hem
Toch zoeken ze samen een rustig stil hoekje
En hij fluistert met bevende stem: Kom geef me een zoen
Maar ze fluistert ontdaan: Foei dat mag je niet doen.
Maar laat hem begaan.
Kust hij de eerste keer, doet ze net of 't haar griede
Maar dan kust ze hem weer:
Dat is de lente der liefde.

Zomer

En vaak bleven zij, die zo vroeg reeds begonnen elkander trouw
Dan heeft hij na jaren haar hartje gewonnen; zij wordt zijn vrouw
De liefde tot nu toe aan banden gekluisterd viert hoogtij
Hij neemt zijn lief vrouwtje in de armen en fluistert:
Zeg, eerst nu ben je werkelijk van mij
Zij kussen elkaar met een vriendelijke lach
Ja dat doen ze zo wel honderd keren per dag
't Zij laat of 't zij vroeg
Zoentjes moeten zij geven, nooit hebben zij genoeg.
Dat is de zomer van het leven.

Herfst

Dra komen de kleinen en daarmee de zorgen van het bestaan
Een kus in de morgen en een in de avond, dan is het gedaan
En als zij des avonds om elf uur gaan slapen
Dan zijn zij moe. Hij ligt met zijn mond als
een hooischuur te gapen

En draait dan de rug naar haar toe
Dan zegt hij: Nacht vrouw en ze mompelt: Nacht man.
Een kus en hij slaapt en weet nergens meer van
Dra rust ook de vrouw, maar eerst zucht ze nog even:
Vroeger sliep je niet zo gauw
Dat is de herfst van het leven.

Winter

Zij zijn in de winter van het leven getreden, vergrijsd is het haar
Dat zij elkaar kusten, is lang reeds geleden voor 't gouden paar
En op die dag komt de herinnering
Vanmorgen bij het feest. Hij kijkt wat verlegen en zegt dan
Och heden, ja vrouw wij zijn ook jong geweest
Dan spitst zij haar mond met geen tand meer er in
en drukt snel een kus op zijn stoppelige kin
Dan zucht hij: O, hier zo een zoentje te geven
Dat deden we lang niet meer
Dat is de winter van het leven.

Nog eens:

De iesbaan in 't Oageler Brook

Een reactie....

"Het geet mie d'r nich um da'r ik ok word neumd, mear as d'r wat ower de iesbaan in 't Oageler Brook wodt schrewn, dan môt 't d'r wa good in stoan". Zo reageerde Johan Schröder vorig jaar op het verhaaltje "De iesbaan in 't Oageler Brook" dat door de werkgroep Dialect en Folklore was ingestuurd.

Als redactie waren we erg blij met die reactie, want zo weten we weer eens dat het Jaarboekje aandachtig wordt gelezen. Bovendien willen ook wij natuurlijk de geschiedenis geen geweld aandoen, op geen enkele wijze.

Voor een juiste weergave van het gebeurde op die ijsbaan namen we contact op met J. Schröder en hij vertelde ons onderstaande (en nog veel meer, waar we misschien later nog op terugkomen) over de ijsbaan en over de wedstrijd, waarover de werkgroep het vorig jaar had.

"Ik weet niet anders of vroeger stond 't Lutken- Oageler Brook in de herfst en de winter blank. Het is een laaggelegen, dus nat gebied en als dan in het najaar ook nog het overvloedige water van bijvoorbeeld de Ageler Es deze kant opkwam dan liep binnen de kortste keren dat hele gebied onder water", vertelt J. Schröder. Vanuit zijn woning aan de Rossummerstraat (tegenover Het Heidehofje) kan hij aanwijzen, waar het water stond. We zijn er bovendien in de natte herfst van 1993 met hem naar toe gegaan en konden een aantal foto's van het ondergelopen gebied maken.

"Meerdere boeren hadden daar hun grond liggen, zoals Brookhuis(Timmusboer), Schröder, Engbers('n Schriewert), Stevelink, Aarnink, Wiegink, Damhuis (Poolboer), Borggreve en Droste, allen uit Klein Agelo en Oude Klieverink(Asman) uit Groot Agelo. Toen ik nog een jongen was kwamen er elk jaar enkele mensen uit de stad en vroegen of ze in de winterdag, als al dat water in één grote ijsmassa was veranderd, dat gebied konden huren. De grondeigenaren vonden het wel best en dan exploiteerden mensen als J. Scherphof, Th. Budde sr. en G. Brons dit alles als een ijsbaan".

De oudere inwoners van Ootmarsum en Agelo zullen ongetwijfeld nog wel weten, dat het dan altijd bijzonder druk was op die ijsbaan, dat er altijd sprake was van mooi ijs en dat men de ruimte had. In het voorjaar kregen de betrokken grondeigenaren een ontbijtkoek als "huur" en was iedereen tevreden.

"Ik zal ongeveer 15 of 16 jaar zijn geweest, dat ik met een stel leeftijdgenoten en wat ouderen tot de ontdekking kwamen dat we die ijsbaan zelf ook wel konden exploiteren. Um den kookn in't veurjoar hoown wie 't nich an de leu oet de stad ower te loatn", vertelt J. Schröder. De "huur werd opgezegd" en vanaf dat moment ging een stel enthousiaste schaatser tegen de herfst aan het werk om in de winter een nóg betere ijsbaan aan te kunnen bieden dan voorheen. Overvloedig takkenwerk, struikjes en "leus" (lis, moerasplant) werden verwijderd en als later het water dan was bevroren, had men een ijsbaan met een lengte van maar liefst 700 meter.

Wedstrijden

De baan in het Ageler Brook genoot niet alleen bekendheid in eigen directe omgeving, maar ook ver daarbuiten. Johan Schröder kan nu nog namen opnoemen als een Ottenhof uit Denekamp en Stopel en Buijvoets uit Tubbergen. Deze laatste twee waren geduchte rijders in koppelwedstrijden. Maar ook schaatser uit Agelo en Ootmarsum stonden hun mannetje. Lange tijd was het koppel J. Lohuis/J. Loman haast onverslaanbaar. Anderen die als schaatser in de loop der jaren bekendheid kregen, waren J. Weustink, J. Brandehof, J. Luft, J. Kerkhof

Jonkman, J. Essink, H. Geerdink, J. Veldboer, G. Oude Hengel; laatstgenoemde was het die de eer van de stad Ootmarsum wist hoog te houden. Gedurende het gesprek blijkt dat ook de naam van Johan Schröder zelf zeker aan dit gezelschap toegevoegd moet worden. Bij de dames speelden de zusters van Johan, Marie, Riek en Annie een grote rol; soms als individueel rijdstster, maar ook bij parenwedstrijden. "Anny Veldscholten en Odilia Kleinschmit behoorden echter bij de besten", herinnert J. Schröder zich later nog. Bij die parenwedstrijden schaatste men soms naast elkaar met de handen gekruist, of achter elkaar, als het om snelheidswedstrijden ging. Dan legde de achterste de handen bij zijn of haar voorganger op de heupen. Ook werd in die tijd veel aan schoonrijden gedaan, waarin onder andere Jo Bomars, later mevrouw Steinmeijer zich onderscheidde. Er kwam altijd veel volk op die wedstrijden af, maar ook zondags waren er veel schaatsers. Marie Leildgeb (Merie Leip) had dan een kraampje, waar je warme chocolademelk kon kopen, maar ook stukken chocola, een sinaasappel en snoep. Na afloop gingen deelnemers en organisatie naar Snieder-Mans (café Rouwers), waar je bijna op de schaats naar binnen kon rijden. Daar was dan de prijsuitreiking. "Kleine geldprijzen, want het ging ons meer om de sport".

DE wedstrijd

Er was een ander café dat een nóg grotere rol speelde in de geschiedenis rond de Iesbaan in 't Oageler Brook, en wel De Konjer over de grens. Ook Johan Schröder weet daarover meer dan één verhaal te vertellen. Die willen we echter tot een later tijdstip bewaren; we beperken ons nu tot de wedstrijd die zich in 1940 afspeelde en die uiteindelijk tot deze reactie heeft geleid. We laten Johan Schröder aan het woord.

"We hadden die middag weer wedstrijden georganiseerd. Lange baan wedstrijden en er namen ongeveer 30 schaatsers deel. Er moesten 10 rondjes worden afgelegd, elk van 700 meter. Geen kleinigheid die 7 kilometer voor rijders die niet bewust trainten, zoals tegenwoordig. Ik had een bijzonder goede dag en toen we met nog maar zo'n 5 mensen op kop reden, dacht ik: ik ga er maar eens vandoor. Alleen W. Weustink (Tjoep) hield mij bij, maar die wist ik op het laatst ook van me af te schudden.

Nadat ik de prijs in ontvangst had genomen en we nog wat napraatten, zagen we enkele mensen uit de stad met elkaar staan smoezen. We voelden dat ze iets van plan waren en ja hoor. Eén van de groep kwam op ons af en vertelde dat ze nog een kortebaan-wedstrijd wilden houden en dat Th. Budde een zilveren sigarettenkoker voor de winnaar beschikbaar stelde. Onze eerste reactie was: Zijn jullie gek? We hebben die 7 kilometer nog in de benen, dus is er voor ons geen eer te behalen. We voelden dat men op deze wijze de eer van de stad weer wat wilde opvijzelen; na de periode G. Oude Hengel ging het namelijk niet zo best meer. Hun sterkste rijder, J. Scherphof moest dat doen. Toch liet ik me overhalen, hoewel mijn verstand zei er niet op in te gaan. Scherphof had bovendien schaatsen die meer geschikt waren voor korte afstanden dan die van mij. Ik stelde me naast hem op, want ik dacht: Die moet ik in elk geval in de gaten houden. Nadat de starter het sein had gegeven (een zwaai met een zakdoek) was Jan Scherphof meteen al zo'n 5 meter voor. Die wist ik echter al snel terug te winnen en nadat ik een poosje achter hem had gereden, kroop ik naast hem. Ook dat duurde even en toen zei ik: En nu ga ik er vandoor en heb je de wedstrijd verloren. Ik sprintte weg en liet Jan Scherphof achter me. Deze liet zich toen vallen. Van de anderen had ik ook geen last en ik ging als eerste over de streep. Th. Budde overhandigde mij de zilveren sigarettenkoker. En den he'k aajt nog bewaard", besluit Johan Schröder, die het kostbare kleinood tevoorschijn haalt. "1e Prijs 1940. Korte baan" staat erin gegraveerd.

Voldoende bewijs, dachten wij en ook reden genoeg om de reactie op te nemen.

Ben Morshuis

Onderschriften

"Op deze plaats bonden we de schaatsen onder en konden dan tot aan de Konjer in Duitsland rijden".

Herfst 1993: het Ageler Broek staat opnieuw blank. Dit keer echter geen ijs.

De dubbelganger van Ootmarsum

door Rob Meijer

Al vele jaren wordt aan de toeristische werving van Ootmarsum vorm gegeven door de fraaie slogan: "Ootmarsum, het stadje dat zo enig en anders is". Aan dat "anders" twijfel ik niet, maar bij dat "enig" zet ik toch vraagtekens.

Op mijn reizen door Duitsland trof ik regelmatig de naam Othmar aan - de Frankische koning waaraan Ootmarsum zijn naam te danken heeft- en werd nieuwsgierig naar het gegeven of deze naam nog vaker in plaatsnamen terug te vinden zou zijn.

In Nederland zijn we gauw uitgekeken. Op het plaatsje Witmarsum in Friesland na, zijn er geen plaatsnamen die op Ootmarsum lijken.

Dichtbij, over de grens, nog in Euregiogebied, vinden we net onder Münster een plaatsje met de naam Othmarsbocholt. Na enig speurwerk kreeg ik de verschillende plaatsen in Duitsland bij elkaar, waar de naam Othmar in voorkwam. Het waren er maar liefst acht. Hier volgen ze.

1. Othmarsbocholt, een stadsdeel van de gemeente Senden in Noordrijn Westfalen, net onder Münster.
2. Othmarshaussen, een stadsdeel van de Stad Neusasz ten westen van Augsburg in de Oberpfalz.
3. Othmarring, een stadsdeel van de Stadt Dietfurth a.s. Altmühl ten noorden van Ingolstadt.
4. Othmarschen, een stadsdeel van Hamburg.
5. Othmarshart, ten oosten van Augsburg en ten noorden van Dachau.
6. Othmarsheim, gelegen tussen Heilbron en Stuttgart in Baden Württemberg.
7. Othmarsheim, deelgemeente van de Stadt Besigem in de Landkreis Ludwigsburg, deelstaat Baden Württemberg, 25 kilometer ten noorden van Stuttgart.
8. Othmarring, bij Deggendorf, achter Regensburg aan de Tsjechische grens.

Achtergrond

Het leek me wel aardig om te weten welke achtergronden deze plaatsnamen hadden en schreef aan al deze gemeente-, stads- en stadsdeelopperhoofden met het verzoek om informatie.

Voordat ik de resultaten van dit speurwerk vertel, nog even hierbij de gegevens over hoe volgens velen de naam OOTMARSUM is ontstaan.

De naam valt in twee delen uiteen en betekent Othmars' heim, ofwel het heem van Othmar.

De krijgsgod Mars ligt aan deze naam ten grondslag. De volksstam de Marssen kenden een mythische koning die Othomar of Othmar heette en die in het jaar 126 na Christus in Ootmarsum zou zijn gestorven. Aangenomen wordt dat de naam Ootmar is afgeleid van Omar ook wel Odmar, een tweestammige Germaanse naam. Deze betekent "Vermaard om zijn erfbezit". Od-, Odel = erfbezit en vaderland. Mar betekent beroemd of vermaard. Ootmarsum kende door de jaren heen een verbastering, zoals Oetmersen, Oetmarschen, via Othmarsheem naar Ootmarsum. Hoe die nederzetting van die koning Othmar er destijds heeft uitgezien, zou goed te reconstrueren zijn aan de hand van museale reconstructies in ons land.....

Gegevens

Na een jaar kwamen de gegevens binnen van enkele gemeentebesturen die ik had aangeschreven. Vijf van de acht aangeschrevenen reageerden.

Na eerste lezing was er een teleurstelling. Meerdere plaatsjes schijnen genoemd te zijn naar een bisschop Ottmar of Audemar die abt was van een groot klooster in Sankt Gallen en in 759 stierf. Doch met een paar anderen had ik meer geluk.

Burgemeester Hengl van Othmarring (3) bij Ingolstadt schrijft: "Othmarring is een oeroude Germaanse nederzetting. De naam is afkomstig van een Sippenhauptling, Otmar genaamd. Het plaatsje werd in 1305 de zelfstandigheid ontnomen en toebedeeld aan het Stift Eichstadt. Bijgevoegd werden kopieën van de geschiedenis van het slot Hirschberg en de Kroniek van de buurtschap Othmarring.

Ottmarshausen (2) heette in de 17e eeuw Otmarshusen naar de heilige Otmar. Deze was een bisschop die wellicht voor een naam heeft gekozen die afkomstig is uit de Karolingische en Ottomaanse tijd. Helaas is de herkomst van de naam niet te achterhalen, omdat de bisschoppelijke archieven in de 1e eeuw zijn verbrand.

Berard Hutters van de Heimatverein van Otmarsbocholt (1) schrijft: De naam Bocholt is terug te voeren op Buchenwald, beukenbos. De Frankische naam Otmar is een verbastering van het Saksische Autmara, dat afkomstig is van De Hof van Ottmar. Over de bezitter van het hof is niets bekend.

Othmarshen (4), onderdeel van de stad Hamburg, ligt in het stadsdeel Altona. Het Bezirksamt van Altona laat ons weten dat de plaatsnaam niets met Koning Othmar van doen heeft.

Als laatste kwam een dikke envelop van het Kulturamt van de Stadt Besigem (7) over Ottmarsheim en deze informatie is interessant:

"Ottmarsheim is een middelgroot, dicht opeengebouwd stadje aan de voet van de heuvels in het Neckardal. De inwoners zijn krachtige, fatoenlijke mensen voor wie zuinigheid en vlijt tot de hoogste deugden gelden. Het gezellige stadje is een goed uitgangspunt voor wandelingen en uitstapjes in de fraaie omgeving".

Hier begon reeds een gevoel van herkenning te komen en dat werd versterkt door een "Festschrift" dat ter gelegenheid van het 1200-jarig bestaan was uitgegeven. Wie schetst mijn verbazing toen ik dit boekwerk doornam en de volgende karakteristieken las: "In de directe omgeving treft men grafheuvels aan uit 600 nC (denk aan Mander). De eerste vermelding van het stadje staat in geschriften uit 766 (Ootmarsum 733). Men leeft er van landbouw en veeteelt. (Ootmarsum had daarnaast ook veel ambachten). Het stadje kent sinds 1300 eigen

gemeentelijke organen (Ootmarsum sinds 1314 stadsrechten). Men betaalde er vroeger met guldens. In het stadje was een rechtbank gevestigd. (Ootmarsum was een richteramtb). In 1626 brak er de pest uit. (Ootmarsum kende toen die ziekte ook). Einde 1600 kende men de Franse overheersing. (Ootmarsum de Spaanse). Het raadhuis werd gebouwd in 1765 (In Ootmarsum in 1778). Er was een groot kasteel dat is afgebroken (Wat dacht u van de Commanderie?)."

Het is alsof we een dubbelganger hebben gevonden!

Over de naam Otmarsheim wordt geschreven: "Heim, heem of landgoed van Ottmar", waarbij men er niet zeker van is of Ottmar als Germaans opperhoofd zelf de nederzetting heeft laten bouwen of dat een adellijke Frankische grootgrondbezitter met die naam er zijn bezit mee gekenmerkt heeft. Onderzoekingen hebben uitgewezen dat de plaatsnaam Ottmarsheim sinds de 8e eeuw niet is gewijzigd.

Maar ook hier geen tastbare bewijzen van die geheimzinnige koning Othmar. Geen tekeningen, geen geschriften, alleen een foto van het vredige dorpje aan de Neckar. Hoe kunnen er zoveel overeenkomsten zijn met het Nederlandse Ootmarsum? Heeft die koning een tocht gemaakt van een dikke 500 kilometer?

Vragen die het waard zijn beantwoord te worden.

Moest vroeger Koning Othmar op zijn strijdros de afstand in meer dan 3 maanden tijd afleggen, waar wij in 4 uurtjes die afstand overbruggen. En als we dat doen, vinden we misschien in dit dorpje toch nog een aanknopingspunt, waardoor er meer helderheid komt in de nevelen, waarin de stichter van ons stadje zich nog steeds voor ons verborgen houdt.

Papierindustrie in Ootmarsum

Wasserij Het Springendal.

Wie kent niet het opschrift op de oranjekleurige vrachtwagens. Ze rijden door geheel Twente, maar zijn ook daarbuiten geen onbekend verschijnsel op de wegen. Ze halen overal het vuile wasgoed en brengen het naar de wasserij die zich op een der mooiste plekjes in Twente bevindt: Het Springendal. Daar staat een uiterst moderne reinigingsinrichting.

Het is echter nog maar ruim honderd jaar geleden dat op die plaats een papierfabriek stond, waar een produkt werd vervaardigd, dat in binnen- en buitenland om zijn grote kwaliteit werd geroemd.

Die papierproduktie had in 1970 weer opgepakt mogen worden, doch de eigenaar van de wasserij, de heer Dijkkamp zag terecht meer toekomst in zijn wasserij. Ootmarsum en omgeving zal voor altijd wel van papierindustrie verstoken blijven.

Cramer

Toch was er daar aan de oevers van de Mosbeek zo'n 250 jaar lang een bloeiende industrie gevestigd, waar papier werd gemaakt dat op vele internationale tentoonstellingen met tal van ereprijzen en onderscheidingen werd bekroond.

Wie vroeger over papier en papierindustrie in Twente sprak, noemde daarbij in één adem de naam Cramer, want het was deze familie die de basis ervoor legde. Die familienaam komt reeds in de 14e eeuw in Ootmarsum voor, maar wordt dan nog geschreven als Kremer, Cremer of zelfs Cramerus. In de loop der eeuwen veranderde die naam nogal eens en pas in 1715 werd definitief de naam Cramer vastgelegd; dat was toen doctor Bernardus Kremer in het huwelijk trad en daarbij zijn naam veranderde.

Hoewel de familie Cramer de papierindustrie in Twente tot bloei bracht, was het H. J. Bolk die omstreeks 1720 als eerste een papiermolen bouwde aan de Mosbeek, ook wel Molenbeek genoemd. Niet lang daarna, in 1725 werd dr. A. J. Perizonius uit Ootmarsum eigenaar van het erve Hesselink te Mander. Perizonius was rentmeester van de heer van Huize Ootmarsum, J. D. van Heiden. Op dat erve liet hij een papiermolen bouwen, die eveneens werd aangedreven door het water van de Mosbeek. Volgens oude geschriften, waarin deze molen de "Middelste Molen" wordt genoemd, moet het een flinke molen zijn geweest. Maar nog meer mensen zagen in een papiermolen een goed bestaan. Tussen 1725 en 1727 bouwde ook Hendrik Meyer er een aan de Mosbeek. Deze molen kreeg de naam van "Onderste Molen" en staat nu bekend als de molen van Bels.

Op die papiermolens werden ervaren papiermakers aangesteld, want deze konden immers het bedrijf rendabel maken. Bekende papiermakers waren J. Leemhuis, J. Velthuys, T. van Loo en B. Fransen.

Het ging Perizonius met zijn papierindustrie niet voor de wind en toen hij was overleden, zag zijn weduwe zich genoodzaakt alles te verkopen. Uit de failliete boedel kocht W. Cramer in 1776 het erve Hesselink en de Middelste Molen voor een bedrag van f 4.511,--. Hij slaagde erin om de molen aan de ervaren papiermaker Tobias van Loo te verhuren. Het lukte Willem Cramer om winst uit deze papiermolen te halen en dat was de hoofdreden ervan dat hij in 1780 een tweede molen kocht. Dat was de Bovenste Molen, die hij voor f 3.000,-- in

bezit kreeg. Een gelukkig bijkomstig detail was, dat deze papiermolen ook reeds in huur en gebruik was bij de papiermaker Tobias van Loo. Op deze wijze kon W. Cramer één huurcontract voor beide molens afsluiten met deze van Loo. Die moest een huursom van f 275,- en twee riemen papier betalen.

De grote uitbreiding kwam in 1811, het jaar waarin met de verkoop van de bezittingen van het Huis Ootmarsum, de vroegere Commanderie der Duitse Orde werd begonnen. Tot die bezittingen behoorde ook het landgoed Het Springendal. Hierop stonden drie molens: twee papier- en één korenmolen. Deze laatste stond op het erve Meerbekke. Het was de zoon van Willem Cramer, die dit alles kocht en op dat moment bezat de familie Cramer maar liefst 5 papiermolens en deze zorgden voor een totaalproduktie van 400 kilo papier per dag, een enorme produktie in die tijd. Van de 5 molens waren er drie met 4 hamerbakken, had er één 5 en bezat de grootste molen zelfs 8 hamerbakken. In die hamerbakken werden de lompen fijngestampt, een proces dat dag en nacht doorging en dat in die jaren een bekend geluid was op het Springendal. Het heldere water uit de beken bracht daarbij niet alleen de hamerconstructie in beweging, maar zorgde ook voor een constant reinigen van de lompenbrij. "De hamerbakken rondom Ootmarsum sloegen dag en nacht hun ritme in de oren van de bewoners en als een der molens stil stond, werd men wakker van de stilte", staat geschreven in een herdenkingsboekje.

Export

Waar de molens op de Veluwe hun papier vooral in het westen van ons land afzetten, daar zocht Cramer het in de export naar Duitsland met de Graafschap Bentheim en het koninkrijk Hannover als grootste afnemers. Van oponthoud bij de grens was geen sprake en invoerrechten kende men niet. Het ging de Cramer - papierindustrie zo voor de wind, dat in 1867 door de toenmalige directeuren, de broers G. W. Cramer en H. G. D. Cramer een voor die tijd moderne rondzeef-papiermachine werd gekocht. Zij waren daarmee de eersten in Nederland. Vanaf die tijd moest het uit lompen fijngestampte papierstof van de 5 molens naar die machine worden vervoerd. De Frans - Duitse oorlog (1870 - 1871) deed de vraag naar papier vooral uit het Hannoverse nog meer toenemen en de Cramers moesten zelfs een tweede papiermolen, een zogeheten langzeefmachine installeren. Door deze modernisatie kon één molen, de bovenste worden verkocht. Niet lang daarna, eveneens in 1870 deed Cramer ook de middelste molen, de molen van Frans van de hand. Wel werd daarbij overeengekomen, dat op die molens in een periode van 99 jaar geen papier geproduceerd mocht worden. De Frans - Duitse oorlog werd door de Duitsers gewonnen en dat verhoogde hun gevoel voor nationalisme aanmerkelijk. Onder aanvoering van Von Bismarck ontstond er een enorme industriële ontwikkeling, die gepaard ging met een bescherming van de eigen produktie, een verschijnsel dat tegenwoordig bekend staat als protectionisme. Voor veel Nederlandse industrieën die van de export naar Duitsland afhankelijk waren, betekende dat de doodsstek. Zo ook voor de papierindustrie van Cramer, die in 1876 reeds één van de twee moderne machines moest stopzetten. Al kon dan het papier van die machine niet meer worden verkocht, de Duitsers toonden wel interesse voor de machine zelf en kochten deze hetzelfde jaar nog.

Op bescheiden voet ging Cramer in Ootmarsum verder. Er was dan wel sprake van achteruitgang, maar dat ging in elk geval niet ten koste van de kwaliteit. Dat bewezen de prijzen en eervolle vermeldingen die er op internationale tentoonstellingen werden behaald. Het was duidelijk dat er met hart en ziel werd gewerkt om een dergelijke kwalitatief hoge papiersoort te produceren. Zowel de werknemer als de directie werkte even hard mee en daarbij moet worden gezegd, dat er in die tijd voor wat betreft uiterlijk als aan het werk dat door beiden werd verzet weinig verschil was te zien. "Als het begon te regenen en de glanzende bordpapieren, waarvan de Cramers de primeur bezaten, lagen op de kortgeschoren heidegrond te drogen, liep niet alleen heel de fabriek, maar ook het huisgezin van de Cramers uit om te bergen".

Verhuizing

De omvang van fabriek en werk maakte een tweekoppige directie overbodig en G. W. Cramer besloot zich terug te trekken. Hij was reeds een tijdlang gemeenteraadslid en wethouder van Ootmarsum geweest en verwierf in 1876 de functie van burgemeester van die stad. Tot 1913 heeft hij die post bekleed en toen hij in dat jaar werd gepensioneerd, was hij daarmee de eerste gepensioneerde burgemeester in Nederland.

De papierfabriek werd voortgezet door zijn broer H. G. D. Cramer en het bleek geen gemakkelijke opgave te zijn. Een korte opleving kwam er in 1879 toen hij voor de Beierse regering bordpapier kon leveren. Dat werd gebruikt voor kanonnenkardoezen. Een kardoes is een met kruit gevulde huls. Toen er echter kanonnen werden gemaakt, waarin geen kardoezen werden gebruikt, moest ook die produktie worden stopgezet. In 1880 viel nagenoeg het hele afzetgebied Duitsland weg. In dat jaar werden de beschermende rechten namelijk zo hoog, dat concurrentie niet meer mogelijk was, ondanks de fijnere papiersoorten, waarmee Cramer de Duitse markt op ging.

H. G. D. Cramer richtte daarop zijn blik naar het westen van het land en werd er zich van bewust dat Ootmarsum voor zijn industrie in een te afgelegen uithoek lag, waar slechts enkele en dan ook nog slechte wegen naar toe liepen. Transport van papier naar het westen zou daarom te veel tijd en dus te veel geld vergen. Daarom werd aan verhuizen gedacht en die gelegenheid deed zich voor in 1884, toen de Papierfabriek Berghuizen te

Wapenveld failliet was gegaan en Cramer deze voor een bedrag van f 13.000,-- kon kopen. Een bijkomend detail is, dat de koopakte werd opgemaakt door notaris A. H. Cramer, broer van de koper.

De hamerbakken bij de papiermolens op het Springendal kwamen na zoveel jaren tot rust en de papiermolens werden verkocht. Ze werden dan ook omgebouwd tot korenmolens, zoals de Molen van Frans en die van Bels heden nog zijn. De grote papiermolen Het Springendal werd omgebouwd tot een wasserij en het was burgemeester G. W. Cramer die deze wasserij in 1884 stichtte. Later zette zijn zoon het bedrijf voort tot deze rond 1900 naar Coevorden trok. Hij werd opgevolgd door zijn broer, Gerrit Willem Cramer die in 1927 trouwde met J. van Wezel (1903 - 1991), dochter van A. van Wezel, een tijdlang directeur van de Twentsche Damastfabriek en later van de fabriek van Van Wezel. Hoewel die wasserij als "Het Springendal" bekendheid heeft verworven, zullen ouderen zich deze nog herinneren als de "wasserij van Cramer". En ook Cramers' Kolk zal altijd blijven herinneren aan de familie die hier ooit de papierindustrie tot grote bloei bracht.

In 1918 werd het landgoed Het Springendal verkocht aan de familie Jannink; de wasserij bleef echter eigendom van Gerrit Cramer, die er pas in 1963 afstand van deed. Bij de verkoop werd bedongen, dat ze tot aan hun dood in het houten huisje mochten blijven wonen. G. W. Cramer stierf in 1965, mevrouw Cramer in 1991.

Ben Morshuis

Geraadpleegd

't Inschrien (Ander licht op de geschiedenis van twee watermolens te Mander) door M. Paskamp- van Santen.

Drie vel in het wapen door Bert Schierbeek.

De molen van Bels door M. Paskamp-van Santen

Watermolens door H. Hagens en W. Elling

Onderschriften

1. Een foto van de wasserij, zoals deze er rond de eeuwwisseling uitzag. Rechts het gebouw, waarin in 1883 een stoommachine van de papierfabriek was achtergebleven en die nu uitstekend als stoomwasserij dienst kon doen. Links de droogschuur, waarin vroeger de vellen papier te drogen werden gehangen. Middagpauze voor het personeel.

2. Gerrit Willem Cramer (1842 - 1920) was een tijdlang mededirecteur van de papierfabriek. In 1875 trok hij zich terug en werd burgemeester van Ootmarsum. In 1884 stichtte hij de wasserij.

3. H. G. D. Cramer (1848 - 1925) was eveneens directeur van de papierfabriek Cramer. Hij verplaatste zijn bedrijf in 1884 naar Wapenveld.

4. Gerrit Willem Cramer (1883 - 1965) leidde de stoomwasserij tot 1963.

6. Het papier lag buiten om te drogen.

Het Landhuis op het Springendal

Op 2 km afstand ten noorden van Ootmarsum rechts van de Wittebergweg begint een zandweg, die naar het fraaie natuurgebied Het Springendal leidt. Deze zandweg, de Blauweweg kruist na ruim 1 km de Mosbeekweg. Aan deze fraaie beukenlaan ligt, voor de wandelaars, trimmers en fietsers verscholen, het prachtige landhuis van de fam. van der Meer. Dit privéterrein is met prikkeldraad duidelijk afgegrensd in tegenstelling tot de rest van het gebied dat in bezit is van Staatsbosbeheer.

Mosbeek

Wie door het meestal geopende bruine hek de laan ingaat en de bordjes "privébezit" en "verboden toegang" negeert, wordt stil van de schoonheid die men hier aantreft. Dit gebied in het hartje Springendal is ongetwijfeld één van de fraaiste gebieden in Twente. De 6 meter brede weg gaat na 100 meter over in een smalle zandweg, die plotseling vrij steil naar beneden loopt. Aan de rechter kant staan enkele oude beukebomen op een groot heideveld. Prachtige, 3 meter hoge jeneverbesstruiken geven het gebied al een bijzonder fraai aanzien. Op het diepste punt aan de linker kant van het dal sta je in verwondering stil, want daar ontspringt de zo bekende Mosbeek van het Springendal. Het dal is hier wel 40 meter breed en de steile wanden zijn 3 à 4 meter hoog. Verbaasd kijken we naar rechts of daar ook water is te zien. Nee, alleen maar heide. Het water borrelt hier zo maar uit de grond en nog geen 10 meter verder is de beek al een krachtige stroom geworden, die zich verder door het Twentse landschap slingert. Zelfs in de droogste tijden blijft deze beek stromen. Het water ervan biedt voor mensen met oogklachten een prima mogelijkheid om hiervan verlost te worden door de ogen met dit water te betten.

Volgen we het pad omhoog dan zien we ineens het schitterende landhuis met een fraai rieten dak staan aan de rand van een uitgestrekt heideveld, dat versierd is met grote jeneverbesstruiken. De heide ziet er bijzonder goed uit en het buntgras en pijpestrootje dat elders de heide overwoekert, ontbreekt volledig. Hoe is het mogelijk? Wat een prachtig gezicht moet het in de maand augustus zijn, wanneer de heide in bloei staat.

Het huis

Wanneer je het huis aan de heizijde nadert, valt meteen de merkwaardige veranda op. Over de hele lengte is deze versierd met een fraaie houten gevel, die duidelijk afwijkt van de bouwstijlen, zoals we normaal gewend zijn in Twente. Hoe is dit huis met deze bouw hier gekomen?

De huidige bewoner, de heer Hans van der Meer (76), die ons heeft uitgenodigd, vertelt hoe dat is gebeurd. Zijn vader was een dokterszoon uit Hengelo en trouwde met Riek Oosterwijk uit Ootmarsum. Zij was de zuster van G. W. Oosterwijk die een bakkerij bezat aan de Marktstraat (later bakker Wientjes en nu atelier Chez Moi) en een melk- en boterfabriek aan de Grotestraat (nu B. Geerdink). In 1912 trouwden ze en drie dagen later vertrok het paar naar Roemenië, waar hij als ingenieur werkzaam was in de olie-industrie. Daar werden hun drie kinderen geboren, waarvan de huidige bewoner van het landhuis de jongste was. Tijdens hun vakanties kwam de familie van der Meer vaak terug naar de geboortestreek en dan was het altijd moeilijk om met de kinderen een geschikt onderkomen te vinden. Toen ze in 1931 hoorden dat boer Weersink 14 ha woeste grond wilde verkopen op het Springendal, waren ze er als de kippen bij, want er waren meer geïnteresseerden.

Textielfabrikant Jannink bezat al veel grond en wilde zijn bezit ook wel uitbreiden. De heer van der Meer was bereid de grond voor f 2,80 per vierkante meter te kopen en hiermee was de koop gesloten. De boeren verkochten juist in deze crisisjaren veel woeste grond. Deze grond op het Springendal was zo oneffen met vele drassige stukken er tussen dat het de moeite niet loonde om deze in cultuur te brengen.

"Gelukkig", zegt de heer H. van der Meer, "anders hadden we waarschijnlijk nog meer maïsgrond gehad en was er een fraai stukje natuurschoon verdwenen".

In 1932 liet zijn vader er een zomerhuisje bouwen. In die tijd waren er nog bijna geen bomen en had men een schitterend uitzicht over de heide en essen tot zelfs ver in Duitsland. De bomen zijn in de loop van 60 jaren flink gegroeid en het uitzicht is nu beperkt tot aan de bosrand.

In 1939 werd het zomerhuisje met behulp van een architect uit Den Haag omgebouwd tot een woonhuis, want toen kwam de familie definitief terug uit Roemenië. Tot 1957 zouden ze hier blijven wonen en in alle rust genieten van hun pensioen. Toen overleed mevrouw R. van der Meer en een jaar later de heer van der Meer. Beiden zijn begraven op de N. H. Begraafplaats te Ootmarsum.

Annie Steinmeijer

Iemand die met veel respect en boordevol indrukken over deze tijd kan vertellen, is mevrouw A. Buyvoets-Steinmeijer (71). Zij ging op 18-jarige leeftijd naar de familie van der Meer om in de keuken te helpen.

"Het was een zeer leerzame periode voor mij, want mevrouw van der Meer kon geweldig koken. Ze leerde me bovendien alle deftige omgangsmanieren. Er werd niet gewoon thee gedronken, maar dat was een hele ceremonie. Als er geen bezoek was, moesten wij samen de thee drinken. Ook de wijn serveren en inschenken moest precies gebeuren en de glazen dienden daarbij op een bepaalde wijze op tafel te staan.

Ze hadden een hulp voor de tuin, de keuken en voor het schoonmaken. Greetje Florijn hielp met schoonmaken. Op een keer had ze de kelder schoongemaakt en ze had daarbij alle wijnflessen goed afgestoft en de oude etiketten eraf gewassen! Bovendien waren alle flessen daarbij geschud. Dat was verschrikkelijk, want de heer van der Meer was een echte wijnliefhebber. We hebben daarna geprobeerd om met een stofzuigerzak de stof er weer op te brengen en de etiketten zo goed en zo kwaad als het ging er opnieuw op te plakken. Dit lukte maar gedeeltelijk en de heer van der Meer kwam er toch achter. Hij was wel kwaad, maar maakte er toch ook weer geen drama van. Hij was een echte heer!

De heer van der Meer bezat ook een tweepersoons T - Ford en samen gingen we wel eens naar Almelo om speciale koffie en thee te kopen. Dat was een geweldige belevenis, want onderweg gingen we altijd thee of koffie drinken.

Het was een heel deftig huis met prachtige meubelstukken en antieke voorwerpen, waar veel mensen op bezoek kwamen. Diverse ministers zijn er geweest. Hij was ook een echte natuurliefhebber en hij leerde mij dat je tegen de wind in moest wandelen om allerlei dieren waar te nemen", zo besluit Annie Buyvoets haar verhaal.

De heide

Na de dood van de heer en mevrouw van der Meer stond het huis lange tijd leeg. Het werd vaak tijdelijk verhuurd; dit duurde tot 1983. Mevrouw Buyvoets - Steinmeijer hield vaak toezicht in die periode. Na 1983 gingen H. van der Meer en zijn vrouw zich hier vestigen, toen hij zijn pensioen kreeg. Beiden zijn zeer druk bezig om de heide in stand te houden. Vooral de heer van der Meer deinst er niet voor terug om met een kwastje en een grasverdelingsmiddel over het heideveld te lopen om elk opkomend grassprietje te vernietigen. Hij heeft

het verdelingsmiddel met witte verf gemengd, zodat hij precies kan zien welk polletje wel en welk nog niet is behandeld. Na enig speurwerk zie je inderdaad overal kleine witte grassprietjes tussen de heide. Schitterende jeneverbesstruiken zorgen voor een indrukwekkend geheel. Kleine stokjes geven precies aan waar jonge jeneverbesstruiken staan. Deze worden beschermd met gaas, zodat ze een goede kans krijgen om groot te worden. Dit lijkt succes te hebben, want op diverse plaatsen zie je de stokjes staan met daarnaast kleine struikjes. Het 14 ha grote grondgebied bezit meerdere beekdalen. Eén ervan is uitgegraven en daar is een klein meertje ontstaan. De vos en het ree zijn vaak geziene gasten op hun terrein en in de zomerdag zonnen de hazelwormen zich in het mulle zand. Ook diverse spechten, buizerds en uilen hebben hier hun broedplaats. Geen wonder, want hier is de natuur nog mooi intact gebleven en er heerst nog volledige rust. De auto is immers verboden op het Springendal. Wat er later met dit schitterend stukje natuur gaat gebeuren, is nog een vraag. Het Staatsbosbeheer heeft wel interesse voor de natuur, maar minder voor het dure landhuis. Natuurlijk zijn er ook wel particulieren die belangstelling hebben. Wie het later ook overneemt, er zullen maar weinig mensen zijn, die dit stukje natuur op zo'n geweldige wijze in goede staat zullen weten te houden.

Harry Oude Elberink.

Nen boam van nen kearl

*Hee was nen boam van ne kearl
Zoa zea alleman.
Niks was hem tevöl
Hee pakkn alns an.*

*Hee kón ok hoast allns
Gung niks oet de weg
"Earst de boel bekiekn
en dan met overleg".*

*A'j hölp neudig hadn
Kossn 't oe één woord
"Ik kom wa effn kiekn".
En dan kwam e ok voart*

*As't wark dan was doan
-heanig an, nich te drok-
Dan nog gearn effn zittn
Want proatn kon e ok.*

*Is't vrömd da'j schrokkn
dee hem kent allemoal?
Hee is kraank; nich te bettern,
't Is de vekearde kwoal.*

*Hee kraank?? Ie wet'nich wize...
Mear ie geleuft 't, ie zölt'
Ie wet bie zun groot lichaam nich
Wat zich van binn ofspölt.*

*Dan koomp d'r nen tiedlaank
Da'j hem bienoa ontwiekt
't Is of ie den boam van nen kearl
Toch heel aanders bekiekt.*

*Hee geet achteroet dan
Ie kón't ok zeen an de oagn
Mear dat liekoet zengn?
Dat dörf ie nich woagn.*

*Inees is't veurbie dan
Op nen dag stoa'j an 'n groamn
Geleuvn kö'j 't alvedan nich
Hee was ja nen kearl as nen boam.*

Ben Morshuis

'n Pröätke met Tante Bets

A'j anpakt, dan kö'j 't ok en ie möt nich bang wèen veur 'n betke wark".

Wie wel eens met Tante Bets Geerdink heeft gepraat en daarbij wat dieper in haar "levensloop" dook, heeft daarbij ook kunnen merken wat deze levensregel betekent en dat hij volledig op haar van toepassing is. Mede dankzij dit motto en haar wilskracht zijn veel zaken tot stand gekomen, dat zal uit dit "Pröätke" blijken. Gelukkig beschikt Tante Bets over een ijzeren geheugen, zodat ze veel "ower vrogger" kan vertellen. Veel ouderen zullen een herkenbaar vergelijk kunnen trekken. De wat jongere lezers zullen misschien wat ongelooflijk kijken en tot de conclusie moeten komen dat ze tegenwoordig toch maar in welvaart baden en op velerlei gebied een prachtig leventje hebben.

Tante Bets werd als Bertha Veldboer op 25 januari 1903 geboren in een gezin, waar 14 kinderen het levenslicht zouden zien, maar waarvan er 3 al op jonge leeftijd overleden. Haar ouders, Bernard Veldboer en Maria Veldboer - Geerdink hadden eerst een winkeltje op de plaats waar de bloemenzaak van Polman fleuristen is. "Maar op een gegeven ogenblik hadden ze een schuld van f 85,-- , die ze niet snel genoeg konden aflossen; de zaak ging failliet en vader en moeder verhuisden", vertelt Tante Bets.

Het gezin kwam te wonen aan de Kapelstraat, waar nu H. Bekmann woont. Aan de achterzijde grensde het perceel aan de voormalige stadsgracht. "A'j op 'n paar plänkskes gingn stoan, dan stun ie bown 'n graavn"; het woord gracht wordt niet gebruikt. Er waren op de plaats van de huidige Oost- en Westwal meer van die restanten van de stadsgracht en deze werden alle "graavn" genoemd: Hulshofs' Graavn, Kips' Graavn. "In de winterdag mos ie 'n bikgat (wak) in't ies hounn veur de èènde. Ik bin d'r ok wal ees invall'n".

Vader Bernard Veldboer trachtte op meerdere manieren de kost voor zichzelf en voor zijn gezin te verdienen. De steenfabriek, toen nog van Staverman, bood aan meerdere Ootmarsummers werk en ook Veldboer kon er een tijdlang terecht. Later ging hij naar "het cichoreifabriek" van Bloemen; die fabriek stond aan de Keerweer. Tante Bets weet nog feilloos op te noemen wie er zoal in die straat woonden, met naam en toenaam. "Ook moest vader in die tijd een paar dagen in de maand reizen", waarmee wordt aangegeven dat hij een soort vertegenwoordiger was. "Mear dan wa loopnd, op de kloomp' noa Ni'jnhoes en Nordhoarn".

Moeder Veldboer verdiende ook wat bij; zij was baakster, vroedvrouw. En ook zij moest lopend naar de verschillende adressen. Dat vereiste nogal wat, vooral als de kraamvrouwen wat verder uit elkaar woonden en als in een bepaald huis de zaakjes niet voor elkaar waren. "Ze was eens bij een kraamvrouw die niet eens over luiers beschikte. Dokter Meijboom gaf moeder de raad dan maar een paar lakens in stukken te scheuren, maar dat kon ze niet over haar hart verkrijgen. Ze is toen naar de bureu gegaan om luiers te lenen. Het was in een gezin in de buurt van de Duse en nog diezelfde ochtend moest ze assisteren bij een bevalling bij iemand op de Kuiperberg. Dat meansche hef 'n loopn möttn doon; doar hebt ze 't tengwoardig wa völ mak'lijker met".

School

Bertha veldboer ging als klein meisje naar de bewaarschool van de zusters. De in 1854 gebouwde school stond aan de Kloosterstraat, waar nu notaris B. Vrieling zijn kantoren heeft. En ook hier worden zo terloops namen van andere gebouwen in die Kloosterstraat opgenoemd, zoals het oude klooster en de "Jöddnkark", de synagoge, die daar nog tot 1936 stond. "Boven de ingang was een ronde boog gemetseld en daar zat een steen ingemetseld met Hebreeuwse tekens", herinnert Tante Bets zich. Ze beseft niet dat ze hiermee bevestigt wat al zo lang werd vermoed. De steen bevindt zich nu op de Israëlitische begraafplaats op de Kuiperberg.

De kinderen gingen niet alleen door de week, maar ook zondags naar de bewaarschool; dan echter voor extra godsdienstlessen en ook protestantse kinderen gingen mee. Die lessen werden in een klein kapelletje gegeven.

"Wie mossn doar noa de laate-kark hen en zungn doar dan earst het Veni Creator. Later wedn dat "Kom schepper". Als kleuterleidster of hoofd weet Tante Bets zich zuster Vincentia nog te herinneren. Voor het lager onderwijs was Tante Bets aangewezen op de Openbare Lagere school aan de Oostwal, waar ze les kreeg van onder andere de meesters Van den Hout, Kromme, Vranken, Vrielink en Horsthuis en de dames Bruëns en Maurik. In die dagen kwam nog regelmatig de postkoets bij Kip, Hotel Tubantia en Bertha Veldboer ging daar vanaf de speelplaats vaak stiekem naar toe. "As de peare dan roggnbroad kreegn, nam'n wie wal ees stiekem 'n stuk vot; wie vondn dat wa lekker".

Over het besteden van de vrije tijd na school hoefden Bertha zich geen zorgen te maken. Natuurlijk kreeg ze ook gelegenheid te gaan spelen. Dat bestond dan vaak uit knikkeren op 't Kerkhof (huidige Kerkplein). Maar vaker nog had vader of moeder wel een of ander karweitje klaar liggen. "We moesten vaak breien in die tijd: sokken, truien, mutsen en noem maar op. Ik heb wat afgebreid in mijn kinderjaren".

In het najaar moesten zij en haar zusjes aardappels rapen bij boeren in de omgeving. We gingen graag naar Bomars (Tijink in Klein Agelo), want daar kregen we eigegebakken tarwebrood. Maar ook bij de Vinke (Aarmink) hebben we jarenlang aardappels geraapt. 's Avonds kregen we dan heel vaak pannekoek. Vink'n-Marie maakte dan met een mes een kruis over de stapel pannekoeken en dan konden we beginnen. We haalden de "vearlms" er gewoon met de handen af en aten ze dan op. Ook kregen we van haar altijd een appel. Er was nogal verschil tussen de boeren waar je "toffel moest gaddern".

Op het land ging het ook niet altijd gemakkelijk. Het rapen moest altijd heel snel gebeuren en soms kon je het niet bijhouden. Dan werd ik zo kwaad, dat ik de aardappels gewoon weer in de grond trapte. En dat alles steeds voor twee dubbeltjes per dag. Als je naar huis ging met het mandje dat je zelf moest meebrengen, dan zong ik samen met mijn zusje vaak het liedje "Zachtjes luidt het avondklokje". Thuisgekomen werd het dagloon afgedragen en daar werd dan een ons koffie, een ons suiker of iets anders voor gekocht". Tante Bets vertelt het zonder er klagerig over te doen. Zo ging dat gewoon; je wist niet anders en voor de meeste leeftijdsgenootjes gold hetzelfde.

Werken

Bertha Veldboer was elf jaar toen ze van school ging. "Sommige wichter deudn de 7e en 8e klas d'r nog achteran, mear oons moor vun dar ik en warkn mos".

Zij zou in haar jeugd tal van "werkhuisjes" van binnen zien en er met wisselend succes actief zijn. Het beschrijven ervan laat zien, dat zij niet schroomde bepaalde zaken aan te pakken, ook al had ze iets nog niet eerder gedaan. Soms was de opdrachtgever er tevreden over, soms ook niet. Ook Bertha Veldboer had niet overal plezier en in beide gevallen werd de betrekking dan beëindigd.

Als eerste kwam ze bij juffrouw Essink, Essink's Catootje, die woonde op de plaats waar nu de doorbraak tussen Ganzenmarkt en Oostwal is. "Oons Rieks was doar eigenlijk in betrekking, mear dee mos noa Elfrinks en toffelgaddern en dus wedn ik noar juffer Essink sturd", verklaart Tante Bets. De "juffer" lag 's morgens in een prachtig bed met een hemel er boven. "Ik moest thee zetten, maar kon het fornuis niet aan het branden krijgen. Toen heb ik maar wat thee in een kopje met koud water gedaan, flink geroerd en dat samen met een beschuit naar de juffer gebracht". Dat ging een paar ochtenden goed. Toen zei juffrouw Cato Essink aan moeder Veldboer dat ze niet van koude thee hield en dat Bertha toch maar beter thuis kon blijven. Hierna werkte ze voor korte of langere tijd nog bij Droste (Keupink) in de Postelhoek, in een winkeltje in Rossum ("twee klaantn op nen morgn") en bij mevrouw Beck. Laatstgenoemde vroeg wel eerst of Bertha ramen kon lappen en rijst kon koken. "Ik zea voart joa, want ie möt alles anpakkn, aans lear ie 't nooit". Een succes werd het echter niet. Mevrouw Beck klaagde over strepen op de ramen en over aangebrande rijst. Het dienstverband duurde nog geen week. Daarna maakte Bertha Veldboer een leuke tijd door op het Doosjesfabriek van Kreyenborg en V. d. Linde. Dat was eerst ondergebracht aan de Markt (nu pand Snijders) en later aan de Marktstraat (nu groente en fruit Kuipers). Bertha was ongeveer 12 jaar en met zo'n 15 leeftijdsgenoten had ze daar veel plezier. Enkele van haar collega's weet ze zich nog wel te herinneren: Sientje Niemeijer, Truike Lohuis, Grada Klaas, Marie Heisterkamp. "We hebben daar onder het werk veel gezongen", zegt Tante Bets die spontaan een wat wij tegenwoordig een smartlap noemen begint te zingen. Uit het hoofd en helemaal compleet! Zij beschrijft ook nog wel hoe dat "deuskes-maakn" in z'n werk ging, maar voor de interviewer niet duidelijk genoeg; dat hoeft echter niet aan de beschrijving te hebben gelegen.

Na een jaar kwam ze als dagmeisje bij de familie Haarhuis aan de Kloosterstraat. Deze had toen een sigarenfabriek (naast De Klep), waar sigarenmakers als Toon van Benthem, Hendrik en Jan Jansen werkten. "Ik weet nog goed dat mevrouw Haarhuis al ging tennissen. Op de baan bij Rolink (Hotel 't Bosch). Voor mij was dat alles compleet nieuw.

De familie Veldboer was intussen verhuisd van de Kapelstraat naar de Kuiperberg, waar nu hotel De Kuiperberg staat. Vader Veldboer dreef daar ook een klein café. Bertha bleef daar ongeveer een half jaar thuis en kwam toen in betrekking bij de familie H. Essink - van Stralen (de ouders van wijlen Wim Essink). Ze was daar elke dag van 's morgens zeven tot 's avonds negen uur; zaterdags tot 22.00 uur! "Een pracht betrekking en ik ben daar dan ook van 17 tot 25 jaar geweest: een klein jaar in de huishouding en de rest in de winkel waar kruidenierswaren

en manufacturen werden verkocht. Ook had Essink een pakhuis (nu Croissanterie). Vanuit dat pakhuis werden bestellingen met de venterskar naar de boeren in de omgeving gebracht. Gait Rekers zat dan op de wagen en ik reed er op de fiets naast. Op deze manier heb ik veel mensen uit de buurtschappen leren kennen. Ik kan me ook nog herinneren, dat ik bij Essink elk vrij moment aangreep om spreien te haken. Dat was toen in en je verdiende er een aardige cent mee. Ik nam het haakwerk overal mee naar toe: de keuken, kamer, winkel en naar het pakhuis. Eén keer per week moesten we de stoep schrobben. Net als bij de andere schoonmaak gebeurde dat met water uit de stadspomp. We begonnen met het schrobben bij Reinders en dan tot aan Snijders, een karwei waar we 's morgens om zes uur mee begonnen, het andere werk mocht er immers niet onder lijden. We hadden nooit last van groen uitgeslagen stenen. Als de mensen tegenwoordig meer zouden schrobben, zouden ze geen last van groene stenen hebben", geeft Tante Bets nog even een advies mee.

Trouwen

In die tijd kreeg Bertha Veldboer ook verkering. Natuurlijk kende ik intussen wel meer jongens, maar op de Koale Karmis leerde ik Gait Geerdink kennen. We dansten wat bij Kip (hotel Tubantia, nu Rabobank) en gingen daarna naar buiten. Doar gaf hee mie nen guldn woar ik chokola veur mog koapn. He'k nog doan ok: tien stukskes. Later wus ik geels nich woar ik met al dee chokola hen mos".

Gait Geerdink had samen met zijn broer Jan een slepers- en vrachtbedrijf. Ze trouwden in 1928. "s Mons um acht uur. Doarveur wa'w met 'n beidn noa de pestoar hen west. Dat mos in dee tied. Doar wedn oe veteld wa'j wa en nich mogn doen. Ik wet nog good. Het was op 'n oamd veur de Karmis en toen wie votgingn bie de pestoar zear-e: Zo nu kunnen jullie met een gerust hart kermis vieren".

Het huwelijk vond op 28 november 's morgens om acht uur plaats en de bruiloft werd gehouden bij Kip. "Ik har grieze kousn en grieze schoon an; was nog nich earder gebeurd in Oatmössche en natuurlijk wend d'r ower proat. Zo van: wat vebeeldt den zich wa nich. Oons Sientje had mien' jurk maakt. D'r zat zun bontje op. Toen ik dat an juffrouw Essink leut zeen, zea dee: Doar mö'j 'n kruuske op drèègn. Hier, doot dat van mie mear um, mear ik möt wa wear hebn".

Het jonge paar ging wonen aan de Oldenzaalsestraat in een woonhuis annex smederij dat ze voor f 2.000,-- hadden gekocht van Tenniglo. Gait Geerdink was redelijk succesvol met het vrachtbedrijf. Hij pakte elke opdracht aan. Zo ook van de gemeente waarvoor hij f 4,48 per week ontving. Bertha zelf ging ook nog werken, waar dat nog mogelijk was, zoals bij notaris Kleinschmit.

Ze geeft toe dat het ondanks alle inspanningen geen vetpot was, "maar daarvoor hoefde je je niet te schamen. En ik had een man die nooit klaagde. D'r bint zovöl leu, dee 't nog slimmer hebt dan wie, zei hij dan.

De Tweede Wereldoorlog zou een grote ommekeer in het leven van Bertha Veldboer en het inmiddels gevormde gezin betekenen. Of eigenlijk de periode daarvoor. In 1938 was er reeds sprake van een oorlogsdreiging en soldaten werden toen reeds onder de wapenen geroepen. Het was de tijd van de zogenaamde voor-mobilisatie. In alle steden langs de grens met Duitsland werden soldaten gelegerd en voor de bewoners betekende dat inkwartiering. Een aantal soldaten thuis hield echter ook een extra inkomen in en dat was altijd welkom. Evenals meerdere inwoners deed Bertha Geerdink - Veldboer haar uiterste best om inkwartiering te krijgen. Zij kon een goed onderhouden paardenstal aanbieden en nadat ze de bevelvoerende luitenant nog met een kopje koffie had gepaaid, kreeg ze maar liefst 20 soldaten toegewezen. Maar daar bleef het niet bij. Er werd ook iemand gevraagd die voor zo'n 100 soldaten zou kunnen koken. En opnieuw kwam de levensregel boven "Anpakk'n, dan kö'j 't ok". Zij meldde zich aan en kreeg de opdracht.

Het was in die periode dat Bertha Geerdink - Veldboer de naam Tante Bets kreeg. De goede verzorging van de soldaten was er de oorzaak van dat deze haar al spoedig liefkozend "Tante Bets" gingen noemen; en zo is het tot op de dag van vandaag gebleven.

Na de oorlog kreeg ze van goede bekenden het verzoek om een kamer te verhuren. Dit zou het begin vormen van de periode, waarin het Pension Tante Bets een grote bekendheid en populariteit zou krijgen. Zelf kon ze niet zoveel gasten herbergen, maar ze bracht ze wel overal in Ootmarsum onder: in dependance. "Mear ett'n deudn ze hier in hoes, in de kamer en in de kökk'n. Het zat al vol. Het hoogste aantal was 54, dus kö'j noagoan wat 'n kook'n ik mos doen".

Van die vaardigheid hebben later anderen ook gretig gebruik gemaakt. Bij tal van bruiloften en grote partijen werd Tante Bets gevraagd om het eten koken voor haar rekening te nemen. Zo somt zij op: Het Bernardus Gebouw in De Lutte, Wubbenhof in Denekamp, Bekhuis aan de grens, Fox in Fleringen, Arends in Lattrop en Haamberg in Tilligte.

Eigenlijk leeft ze af en toe nog in die periode, want als ze eens pannekoeken gaat bakken, dan eet een hele groep bekenden met haar mee. Ze deelt ze dan namelijk uit. En dan krijgt ze natuurlijk regelmatig bezoek van haar kinderen Jan, Bennie, Gerard, Ria en Betsy en haar kleinkinderen, waarvan Pieter de meest trouwe bezoeker is. Tante Bets woont nog steeds aan de Oldenzaalsestraat in het pand, waarop ook het woord "Pension" nog prijkt. Het heeft de functie niet meer, maar welkom ben je er wel. "Kiekt d'r 'n moal wear achterhen", zegt ze.

Jubileumcomité

Op 13 december 1939 werd H. F. M. Baron Schimmelpenninck van der Oye tot burgemeester van Ootmarsum benoemd als opvolger van Jhr. E. L. M. Th. J. von Bönninghausen.

Het was voor de nieuwe burgemeester geen gemakkelijke start: de Duitsers stonden op het punt Nederland te bezetten en hij zou een moeilijke periode tegemoet gaan. De nog vrij jonge burgemeester zou zich echter op een voortreffelijke manier door die moeilijke tijd heen slaan en hij slaagde erin het stads- en landsbelang voorop te stellen zonder daarbij de bezetter tegen zich in het harnas te jagen.

Ook na de oorlog gaf hij leiding aan het gemeentebestuur en wist door zijn manier van optreden de waardering van de burgerij te winnen. Het was burgemeester Schimmelpenninck van der Oye die het grote belang van het toerisme voor Ootmarsum inzag en van hem is dan ook de uitspraak "Het toerisme is de industrie voor Ootmarsum".

In 1964 vierde hij zijn 25-jarig ambtsjubileum en de bevolking liet toen zijn dankbaarheid en waardering merken. Er was een comité samengesteld, dat o.a. voor een jubileumgeschenk zorgde en dat op de feestdag de jubilerende burgemeester aan de gemeentegrens opwachttte om hem te vergezellen naar de feestzaal in Hotel de la Poste. Daar werden onder het genot van enkele hapjes en drankjes een paar feestredes uitgesproken en werd de burgemeester het cadeau, een fraai bewerkte zilveren fruitschaal aangeboden.

Het feest- en ontvangstcomité, dat de burgemeester op de Kuiperberg opwachttte, staat op bijgaande foto afgebeeld. De dame en heren staan hier vóór het huis van J. Scholten netjes op een rij. Het regende namelijk en daar stond men enigszins beschut.

V. r. n. l. ds. H. ten Broeke, H. Aarnink, G. Brandehof, A. Kirch, mevr. A. Barenbrug, pastoor E. Schweigmann, G. Velthuis, J. Bloemen, W. Silderhuis, H. Tenniglo, H. Hagedoorn, J. Hesselink en.....

Vraag: Kent iemand de persoon uiterst links?

(Foto's beschikbaar gesteld door Th. Durville)

Kroniek 1993

januari

- 1 Tafeltje dekje verstrekke al 10.000 maaltijden (foto)
- 6 Toneelvereniging Ootmarsum: 100e uitvoering sinds 1974
- 21 Terrein Rikmanspoel verkocht voor AH-supermarkt (foto)
- 28 Coördinator voor SWOO; Mieke Berkhout

februari

- 3 GIBO-kantoren in voormalige brandweerkazerne
- 9 Metaalbedrijf Bloemen afgeslankt verder
- 13 Opening kinderdagverblijf 't Harlekijntje
- 24 Bidstone voor voormalig Joegoslavië

maart

- 8 Medische delegatie naar Litouwen
- 8 Boekje "Erve Vinke en haar bewoners" door H. Eweg, M. van Kerkhoff, A. Greven, H. Kouijzer, W. Lohuis en H. Scholten. (foto)
- 18 B. Steinmeijer stopt. Einde aan 75-jarige slagersgeslacht.
- 31 Harmonie Caecilia bestaat 120 jaar

april

- 4 Jeugd Ootmarsum herdenkt gevallen
- 6 Hendrik Avéres stopt na 50 jaar als voorzanger Palmpasen

mei

- 15 Dag van de Muziek in Ootmarsum
- 18 Herinrichting Oldenzaalsvoetpad e.o. begonnen

- 24 Estafette Parijs - Ootmarsum succes. Opbrengst f 100.000,-- (foto)
- 25 Predikantenechtpaar Van Schoonhoven in Ootmarsum
- 26 Postkantoor komt in winkel Jos Brummelhuis

juni

- 1 Postkantoor Ootmarsum na ruim een eeuw dicht
- 5 Opening tentoonstelling "Van vlas tot linnen" (foto)

juli

- 26 Jongeren Ootmarsum naar Litouwen

augustus

- 20 Bezoek Koningin Beatrix aan Ootmarsum. Zonnewijzer en stadhuisklok onthuld. (foto)
- 20 Presentatie plan Lint Molenbeek
- 30 Tiende Kunstmarkt een succes

september

- 11 Opening heringerichte 't Buske
- 15 Nieuwe eigenaars in Guldene Crone
- 20 Duizenden op Kerkepad
- 25 Opening Galerie Chez moi

oktober

- 2 Annie Reinders 40 jaar onderwijzeres (foto)
- 2 Herman Lohuis: eremedaille in goud
- 6 Nog bijna 75 zwaluwpaartjes in Ootmarsum
- 19 Jan Essink overleden
- 21 In Ootmarsum de 1500ste woning
- 27 Gemeenteraad accoord met grenscorrectie met Denekamp

november

- 2 Drie i. p. v. twee dagen Koale Karmis
- 12 Schoolboekje "Ken je stad" door Ria van Benthem, Sinus Meijberg, Ben Morshuis en Riet Geerdink.
- 16 Projekt VVV: "Heerlyckheid Othmarsheim"
- 19 Huize Franciscus fuseert met Huize St. Jozef(Weerselo)

december

- 10 Raadsvergadering Kinderen en Ouderen
- 15 Bibliotheek geautomatiseerd

21 januari: het perceel Rikmanspoel (links) verkocht ten behoeve van de supermarkt.

23 mei: De deelnemers aan de estafette Parijs - Ootmarsum zijn binnen. Het bedrag van een ton voor de Kankerbestrijding ook. Links Toon Groeneveld, voorzitter Estafette-stichting.

2 oktober: Juffrouw Annie Reinders 40 jaar werkzaam in het onderwijs. Midden: directeur C. Loves, die zijn 25 - jarig jubileum vierde.

Onderschriften bij:

Grens van Ootmarsum:

Een deel van de in 1827 getekende kaart die de grens van Ootmarsum met Denekamp liet zien.

Zwaluwen

Boerderij Veneklaas aan de Vasserweg kent een rijke zwaluwenpopulatie. In maart 1994 kon dit restant van enkele nesten worden gefotografeerd.

Dubbelganger van Ootmarsum

De legende wil dat Othmar de stichter is van Ootmarsum. De plaatsnaam zou zijn afgeleid van Othmars - Heem

Pröätke met Tante Bets

Tante Bets, zoals velen haar kennen. Biddend in haar keuken, waar in velerlei opzichten de tijd stil schijnt hebben gestaan. Maar gezellig is het er en je bent steeds welkom. (foto 1994)

Het Pension Tante Bets aan de Oldenzaalsestraat (hoewel het geen pension meer is)

Jubileumcomité

H. F. M. Baron Schimmelpenninck van der Oye, burgemeester van Ootmarsum van 1939 - 1966.

Landhuis op het Springendal

In 1932 werd een mooi zomerhuisje gebouwd.

Het fraaie woonhuis werd in 1939 gebouwd.